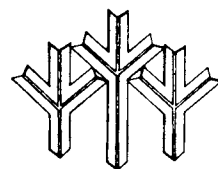

VETERANEN

AV ÅR 1918

Nr 1/167

Februari

2022

Anmälan om

ADRESSFÖRÄNDRINGAR
NYA PRENUMERATIONER
AVLIDNA PERSONER m.m.
bör göras till
Gunvor Pått,
Kyrkoeshpl. 29 B 39, 65100 Vasa
050 36 88 546

Medlemmar i Frihetskrigets Södra
Traditionsförening bör kontakta
medlemssekreterare Christian Cavanaugh,
ccavanaugh@gmail.com, 050 4678502

Bidrag till Veteranen:
artiklar, notiser, bilder, annonser
mottas med tacksamhet.
Insänd materialet i god tid!
tomas@kustmedia.fi

Pärmbild:
Tyska gravstenen
på gravgården i Abborfors

Veteranen av år 1918

Utgivare Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Utkommer med 2 nummer i året, februari och augusti

Ansvarig utgivare: *Gustav Geust*, Alnavägen 19, 65610 Korsholm, g.geust@netikka.fi
Chefredaktör: Gunvor Pått, Kyrkoeshpl. 29 B 39, 65100 Vasa, tel. 050 36 88 546. gunvor.patt@gmail.com
Redaktionsråd: Margareta Ehrman, Nils-Erik Nykvist, Viking Åberg, Lilian von Bell (Vanda)

Styrelsen för Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Ordförande: *Gunvor Pått*, Vasa. Viceordförande: *Håkan Wörlund*, Vasa
Ledamöter: *Gustav Geust*, Vasa, *Thor Guss*, Karperö, *Tuula Harjunpää*, Vasa, *Joakim Rönqvist*, Malax, *Rea Sten*, Vasa,
Gustaf Sten, Vasa, *Alf Burman*, Korsholm, *Jouni Lilja*, Vasa
Sekreterare: *Tuula Harjunpää*, Kråkfjärdsg. 35 B 15, 65200 Vasa, t.harjunpaa@netikka.fi
Skattmästare: *Viking Åberg*, Vasa.

Styrelsen för Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.

Styrelsen 2022

Ordförande *Carl-Johan Hindsberg*, Helsingfors; Viceordförande *Magnus Westerholm*, Ingå.
Styrelsemedlemmar: *Lilian von Bell*, Vanda; *Ulla-Rita Blomqvist*, Grankulla; *Christian Cavanaugh*, Ekenäs; *Ola Lindholm*, Åbo; *Fred Packalén*, Helsingfors; *Berndt-Gustaf Schauman*, Lovisa; *Henrik Sundbäck*, Borgå; *Mimi Wiik*, Helsingfors.
Kontaktpersoner utanför styrelsen: *Kaj Alakoski*, Kyrkslätt; *Anders von Bell*, Vanda; *Carl-Johan Grönberg*, Sjundeå; *Kurt Stoor*, Karis och *Patrik Westerback*, Helsingfors.
Traditionsföreningens hemsida: www.frihetskriget.fi
Veteranen av år 1918 utdelas som medlemsförmån till Frihetskrigets Södra Traditionsförenings alla medlemmar sedan år 2013.

Styrelsen för Frihetskrigets Traditionsförbund

Ordförande *Kalervo Sipi*, Tammerfors, Viceordförande *Tapani Tikkala*, Vasa; medlemmarna *Erkki Hautala*, *Carl-Johan Hindsberg*, Helsingfors, *Pekka Jouko*, Lahtis, *Matti Kempainen*, Hyrynsalmi, *Tapio Laine*, Pori; *Kristiina Liinaharja-Mattila*, Heinola, *Matti Mikkonen*, Valkeala, *Matti Muranen*, Kemi, *Timo Mäki*, Åbo, *Pekka Ripatti*, Kontiolax, *Matti Soini*, Helsingfors, *Meeri Toivanen*, Rovaniemi, *Jyrki Uutela*, Helsingfors.
Verksamhetsledare *Arja Alkman*, Tammerfors. Hedersordförande *Timo Siukosaari*.

Frihetskrigarnas Vårdstiftelse
Skolgatan 16 A, 33200 Tammerfors, tel. 03-2230845, 045 634 5025.

Styrelse:

Ordförande direktör *Timo Tulosmaa*, Tammerfors, viceordförande riksdagsman *Harri Jaskari*, Tammerfors.
Ledamöter: församlingsrådet *Mikko Laukkanen*, Kankaanpää, överstelöjtnant *Matti Soini*, Helsingfors, vicehäradshövding *Veli Suvanto*, Lapua.

Ombrytning: Kustmedia Tryck: KTMP Korsholm 2022

Från vänster Klas Åkerholm, Göran Sabel, Erik Westerlund och Sven-Erik Pellas.

Blå korset

**I maj 2021 erhöll sju soldatgossar Blå korset med svärd.
” Ingen har egentligen frågat vad vi gjorde”**

Lars-Erik Finne som tillhörde Vasa Skyddskår var stafett åt tyskarna. Deras stab var belägen mitt emot Hovrätten.

När **Göran Sabel** (Gamla Vasa Skyddskår) hade fyllt elva år började han köra omkring med häst och kärra och samla skrot. Han fick ihop sådana mängder att han belönades med ett diplom. Efter krigsslutet samlade han ihop armégevär. En gång kom han cyklande med sex gevär på ryggen och mötte en cyklist som transporterade mjölkkrukor. Det blev kollision och gevären spriddes över landsvägen. Hur det gick med mjölken minns Göran inte.

Sven Erik Pellas var soldatgosse i Korsholms Skyddskår. Hans far sårades svårt i Vinterkriget vid Summa, bland annat förlorade han ett ben. Från och med år 1940 skötte Sven Erik i stort sett familjens jordbruk. Han plöjde, harvade och sådde, fadern kunde endast ge goda råd. Som soldatgosse samlade Sven Erik skrot med häst och kärra på sommaren, på vintern drog han en släde efter sig. Han fick många slags metallföremål, bland annat en halv bilmotor. Han samlade kåda i skogen för arméns räkning. Kådan sattes i påsar. På hösten plockade han rönnbär som sattes i säckar.

Många soldatgossar har under årens

lopp utfört ett värdefullt traditionsarbete. **Ingmar Söderman** som tillhör Österbottens Försvarsgille verkar i den arbetsgrupp som arbetar på Vasa Krigsveteranmuseum. Han har också hållit föredrag runtom i Österbotten om elnätets sårbarhet under krig. Ingmar Söderman var soldatgosse i Helsingfors.

Erik Westerlund, soldatgosse i Solf Skyddskår, berättar att när transporterna med stupade soldater kom till likhuset vid Solf kyrka hjälpte han och grannpojken Jarl Guss till med kistorna. Kyrkoherde Birger Geber skickade också pojkarna med dödsbud till de egna. ”For med hästen 8 km genom skogen till Malax med det gråa kuvertet.” När bombningarna av Vasa började indelades soldatgossarna i grupper på fem. Varje grupp skötte luftbevakningen från Solf kyrkas klockstapel en vecka

Lars-Erik Finne, Bjarne Hammarström och Gunwor Pått.

Ingmar Söderman och Gunwor Pått.

åt gången, dag och natt. Man slapp hem endast för att hämta litet mat, smörgås och mjölk. När karelarna anlände med sina kor var Erik och Jarl på Toby station. En gång kom det 25 kor som de förde till ett tomt fähus som Eriks far ägde. Därifrån delade man ut en eller två kor till de bönder som hade möjlighet att ta emot dem. Sammanlagt kom det 150–200 kor.

Klas Åkerholm var soldatgosse i Vasa Skyddskår. Han var stafett

mellan Skyddskåren, som hade sitt huvudkontor på Berggatan i en träbyggnad och Militärstaben på Kaserntorget. Klas hade arméns cykel och var klädd i uniform. Det var skyddskårspapper, brev, hemliga meddelanden som transporterades i båda riktningarna. Kurirjobbet följde ett på förhand uppgjort schema. Klas Åkerholm gick också vakt dagtid vid Kronomagasinet där man förvarade vapen och krut. Också då var han iförd uniform. Två soldatgossar och en underofficer patrul-

lerade samtidigt. Pojkarna hade oladdade gevär, underofficeren ett laddat. Pojkarna gick på varsin sida om Kronomagasinet. Då de möttes gjorde de honnör och fortsatte sedan. Varje vecka hade soldatgossarna militära exercisövningar, med gevär på axeln. Liksom de andra soldatgossarna samlade Klas skrot. Samtidigt hade han jobb som busspojke på Hemstrand-Karperö-Petsmo linjen.

GP

Soldatgosseplattan

Den 29 maj 2021 avtäcktes en minnesplatta över soldatgossarna på Traditionsmuren vid Kaserntorget i Vasa. Brigadgeneral Hannu Luotola höll avtäckningstalet. Från stadens sida deltog stadsdirektör Tomas Häyry för att motta minnesmärket. Soldatgossarna Bjarne Hammarström och Eero Alasuvanto avtäckte plattan.

Soldatgossarna hade särskilt under krigsen en rätt självständig roll, även om det inte var fråga om en officiell organisation. Pojkarna gjorde en betydande insats inom luftspaningen och som stafetter. 27. krigssjukhuset i Vasa verkade på 15 olika platser. Pojkarna samlade ved och råmaterial för industrin. Det ordnades samlingar och läger, där pojkarna fick lära sig formell exercis. I landet fanns cirka 70 000 soldatgossar.

Soldatgossarnas traditionsarbete inleddes för 30 år sedan.

Eero Alasuvanto och Bjarne Hammarström. Foto: Raimo Latvala.

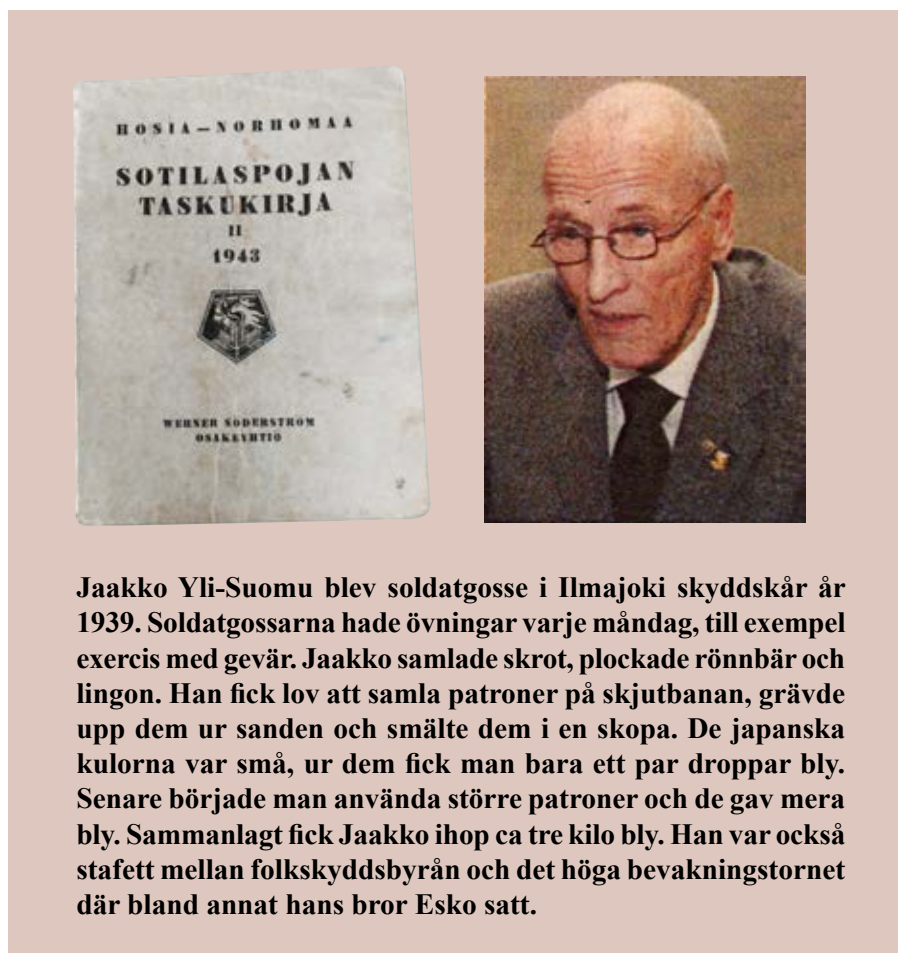
Soldatgossarnas platta på Traditionsmuren väckte minnen

Avtäckningstillfället av minnesplattan över soldatgossarna väckt starka minnen hos mig, som jag själv upplevt åren 1939-1944. Jag tänkte på vårt lands geopolitiska läge och de "justeringar" av östra gränsen som vår östra granne gjorde, såsom V. Putin för något år sedan svarade, då en tysk redaktör förhörde sig om innehavet av den sydöstra delen av Finland, vilken Sovjetunionen erövrade med ett krig.

I augusti 1939 började jag i Västilä folkskola i Ilmajoki. Ganska snart därefter berördes vår skola av mobiliseringen, eftersom skolan förvandlades till utbildningsplats för soldater. Detta innebar att undervisningen upphörde för hela läsåret, ända till våren 1940. Vi fick inga vitsord på betyget, i stället stod texten: På grund av kriget har ingen skola hållits. Vi flyttades upp till andra klass för att få undervisning, även om undantagstillståndet fortsatte och Fortsättningskriget började 1941.

Vår fosterländska familj deltog aktivt. Min äldsta syster Aino (f. 1917) verkade som fältlotta i Västilä skola. Auli (f. 1919) var lotta vid befästningsarbetena och Anna (f. 1924) var lotta på hemmafronten. Vår far Johannes (f. 1892) var skyddskårist och frihetskrigare (20.11.1917-3.7.1918). På Ilmajoki museum finns hans "Muistemat" (Veteranen av år 1918 Nr 1/161, 2019 och 2/162, 2019).

Far var från och med år 1939 förman för folkskyddsbyrån i Koskenkorva i Ilmajoki. Vid ifrågavarande verksamhetspunkt var nätverket väl organiserat. Därifrån underrättade man bland annat om fiendeplanens flygverksamhet. Bombplanen startade antingen från Paldiski i Estland eller Karhumäki i Öst-Karelen. På vårt område bombades Vasa och

Jaakko Yli-Suomu blev soldatgosse i Ilmajoki skyddskår år 1939. Soldatgossarna hade övningar varje måndag, till exempel exercis med gevär. Jaakko samlade skrot, plockade rönnbär och lingon. Han fick lov att samla patroner på skjutbanan, grävde upp dem ur sanden och smälte dem i en skopa. De japanska kulorna var små, ur dem fick man bara ett par droppar bly. Senare började man använda större patroner och de gav mera bly. Sammanlagt fick Jaakko ihop ca tre kilo bly. Han var också stafett mellan folkskyddsbyrån och det höga bevakningstornet där bland annat hans bror Esko satt.

Seinäjoki samt en gång Ilmajoki ammunitionslager, men på grund av ett fel i orienteringen föll bomberna österom Ylistaro i ett område med skog och kärr.

Min bror Esko (f. 1928) fick vakt- och spaningsuppgifter. I Ilmajoki fanns strategiskt viktiga platser. Broarna, ammunitionslagret samt krigsarkivet. Jag (f. 1932) var med i soldatgosseverksamheten redan före Vinterkriget i min brors kölvatten. Soldatgosseavdelningen höll till i Västilä skola. Jag fick en nyttig lärdom och utbildning som också var till hjälp då jag gjorde min värnplikt och vid officersutbildningen och re-

servistutbildningen.

Under Fortsättningskrigets stillestånd fick Sovjetunionens strategiska krigsledning befallning att planera och förverkliga en ockupering av Finland. Till följd av detta började Sovjetunionen koncentrera sina offensiva krafter vid vårt lands östgräns. I början av 1944 inleddes angreppet mot Viborg, huvudmålet var Helsingfors. Om planen hade förverkligats skulle vi ha delat de Baltiska staternas öde. Avväjningssegern i Tali-Ihantala underlättade situationen, men de helt orimliga fredsvillkoren kvarstod likväl.

Vid samma tid, 19.-25.6., pågick

i Kalajaisjärvi lägercentrum en lägervecka för de soldatgossar som hörde till Ilmajoki Skyddskår. Samtidigt med övningarna följde vi med fiendens anfall. När sovjetiska trupper den 20.6.1944 hade nått Viborg samman kallade lägerchefen Antti Tapola lägret och berättade om den kritiska krigssituationen, befälde oss lägerdeltagare att återvända hem och invänta vidare instruktioner.

Efter någon dag samlades vår soldatgossseavdelning. Vi fick höra att enligt fredsvillkoren upphör vår verksamhet och nedläggningen övervakas av en brittisk-sovjetisk övervakningskommission. Vid vårt sista möte fick vi anvisningar av våra instruktörer hur vi skulle skydda oss för stridsgaser samt hur man skulle förvara vapen och ammunition om ockupationssituationen skulle förvärras. Dessutom rådde de oss att vara fåordiga och att förstöra personlig rekvisita som hörde till vår verksamhet. För egen del gjorde jag som man befälde, utom Soldatgossens fickhandbok, som jag gömde ända till år 1991, då jag blev ordförande för delegationen för Soldatgossarnas Traditionsgille i Södra Österbotten.

Mitt hem, tidigare militärämbetshuset Talosela, var en aktiv och livlig "stödjepunkt". Därför sändes under Vinterkriget en häst med utrustning, under Försättningskriget två. Den ena stupade då en granat från fienden exploderade i ett träd, under vilket kanondragaren från Ilmajoki, Rusko, stod. Ruskos förare, som också ofta använt den i jordbruksarbete, Tauno Koivuniemi, såg händelsen och berättade om den åt mig.

Den stora muren med ugn (sydänmuuri) som fanns i Talosela stugan användes både av hemmafrontens lottor och frivilliga för att grädda knäckebröd åt soldater vid fronten och sådana som var i utbildning. Vi soldatgossar skötte om att hålla ugnen varm och packa det färdiga brödet i pappådor.

På grund av kriget förlorade många familjer sitt hem. Taloselainvånarna deltog aktivt genom att ta emot och skaffa bostad åt flere familjer. På strandbranten av Kyrö älv fanns ett hus med åtta rum. Inkvarteringen underlättades av att det fanns ett kök i båda ändarna samt stora utrymmen på vinden för bohaget. Den här, Taloselas huvudbyggnad, byggd 1867, revs i början av 2000-talet som ett undervisningsobjekt för byggande av stockhus och uppfördes sedan i Kälviä.

*Jaakko Yli-Suomu
Vasa*

VASA SVENSKA FÖRSAMLING[†]

Pastorskansliet, Skolhusgatan 26, 65100 Vasa,
tfn 06 326 1309, www.vasasvenskaforsamling.fi

UNDERSTÖD VETERANEN MED ANNONSER OCH BIDRAG

Tandproteser direkt från **SPECIALTANDTEKNIKER**

- framställning av nya helproteser
- påfyllningar och reparationer
medan ni väntar
- översyn av protes
samt rådgivning gratis

Ring och beställ tid!

VASA, Handelsespl. 20 B.
Tfn 06-312 1233

NÄRPES, Närpesvägen 20

Sexton flicklottor belönades med Blå korset

Den 1. juni var 16 flicklottor samlade i Stora församlingssalen vid Skolhusgatan i Vasa. Tillfället inleddes med Finlandia och avslutades med Nationalsången. Sex flicklottor var förhindrade att närvara och fick sitt Blå kors per post.

Ärade lottor och flicklottor

Under åren 1918-1944 genomlevde Finland tre krig. De var alla frihetskrig. Ingen skänkte oss friheten som gåva. Kampen kostade vårt land sammanlagt 190000 stupade eller sårade samt ett ohälsugligt lidande för Finlands folk.

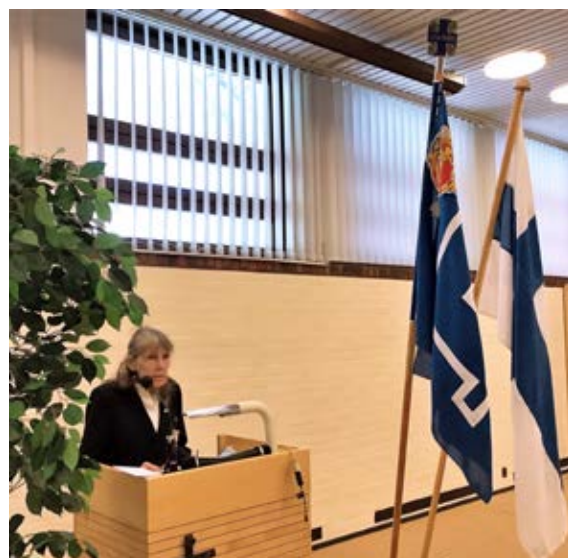
I kriget deltog också flicklottor och soldatgossar. På olika poster, i hemkommunen och vid fronten fanns det flicklottor som stod redo. I sjukvården, vid första hjälpen, i kantiner, fältkök, kanslier, telefoncentraler. Några skötte till och med luftbevakningen. Ni sydde, stickade och plockade bär. Några fick se eller utföra sådant som ingen ung människa borde vara tvungen att göra. Tillsammans med lottorna frigjorde ni två divisioner män till fronttjänst.

Flicklottorna och soldatgossarna

är unika i Finlands historia. Aldrig tidigare har barn och ungdomar aktivt berett sig för att ställa upp för sitt land, om så skulle krävas. Frivilligt. Till det här krävs mod och oförfärd – och kärlek till fosterlandet.

När freden slöts var Finland sargat, men fortfarande en självständig stat. Er lön? Vad blev er lön? En tystnad, som om ni inte hade gjort något, som om ni aldrig ens hade funnits. En tystnad som räckte 47 år.

Vi i Frihetskrigets Traditionsförbund vill tacka er, flicklottor, för er insats då landet var i nöd. Men vi vill också tacka er för den fredstid som följde och som nu har räckt i

nästan 80 år. Må Gud beskydda vårt fädernesland också under kommande dagar.

GP

Soldathästarna i kampen för Finlands frihet

Sedan århundraden tillbaka har hästen haft en viktig del i människans krigsföring. Alla har vi läst om riddarna på sina ståtliga hästar. I trettioåriga kriget använde hakkapeliterna finländska hästar som hämtats från Österlandet (Finland) till Sverige. Långt ifrån alla var soldathästar. Man får inte glömma att också dåför tiden behövde artilleriet och trosskolonnerna dragare. Artilleriexperter skötte så småningom om att hästarna hade bra plats för bogträet, ty en kanondragare med sluttande skulderblad var oduglig för sin uppgift.

Ryska tiden

Som en del av det ryska kejsardömet blev Finland på olika sätt ett leveransområde. Men under åren 1889–1902 importerades från Ryssland till Finska Dragonregementet i Villmanstrand remonthästar, dvs unga storväxta hästar som skulle skolas upp till ridhästar.

Jägarna

Bataljonen hade till en början rätt få hästar, i maj 1916 endast ett hundratal. I oktober 1917 bildades i Libau en självständig kavalleriavdelning, Abteilung Jäger zu Pferde, ansluten till 1. kompaniet. Man fick använda 3. Königsberg kavalleriregementets färger. Som befälhavare fungerade löjtnant Paul Sievert och som utbildningsofficer zugführer Paul Ljungberg. Avdelningens hästar var till stor del konvalescenter som kom från krigshästsjukhusen. De var undernärda och besvärades av olika hudsjukdomar. På våren 1918 ordnades också flera rapporttryttarkurser. Tidi-

En del soldater hade den egna hästen med i kriget. Virma med sin husbonde.

gare hade endast befälet och artilleriinformationerna fått utbildning i ritt.

Frihetskriget

Under Frihetskriget grundades 1918 i den vita armén två dragonregementen:

Nylands dragonregemente i slutet av februari och i mars Karels dragonregemente. Nylands dragonregemente hade sitt ursprung i Saksaniemi-skolan, vilken efter ryssarnas överfall flyttade utbildningen till Lappajärvi

(Ordningsfanan). Regementet förlades sedan till Seinäjoki, där dragonerna valde åt sig de bästa hästarna. Karelens dragonregemente var förlagt till Joensuu samskola. Bevapningen och beklädnaden var dålig, endast kokarden var densamma hos alla. Av kringresande hästhandlare inköptes 50 små arbetshästar, vilka inte var vana vid ryttere. Efter Tammerfors fall fick regementet bättre hästar, forna kosackhästar. I slutet av april då dragonerna begav sig till fronten (17.4.) var hästantalet 300. Regementet deltog i intagningen av Viborg.

Hästarna vid artilleriskolan

Den 7. februari grundades i Jakobstad en artilleriskola. Nu måste man ordna utrymme för hundratals hästar. De hästar som ryssarna lämnat efter sig var i mycket dåligt skick. Man behövde draghästar till kanonerna, ridhästar för spanarna i kommandona, stridshästar och hästar för underhållet. Varje batteri skulle omfatta minst 50 hästar. Under två månaders tid lyckades man införskaffa nästan 1500 hästar.

För de flesta hästar innebar Frihetskriget att de plötsligt bytte ut husbonde och hem till att färdas i oländig terräng bland exploderande schrapneller och förda av okända nervösa män. Situationen förändrades oupphörligen, skotten smattrade. I egentliga strider deltog på den röda sidan 2000–3000 hästar, vilka oftast tagits med tvång. I de två kavalleriregementena krigade ca 4000 hästar. I maj var de flesta hästar som deltagit i kriget svårt undernärda. De räddades av sommarens betesgång.

Mellankrigstiden

I början av 1920-talet bildades Ratsuväenkaarti, vilket var förlagt till Villmanstrand. Där fanns kaserne, övningsfält och stallar, men det var brist på hästar. Brigaden behövde över 1000 hästar. Men hurudana?

Med litet övning dög den finska hästen bra till att dra kanoner, soppkök och olika slags servicevagnar. Officerskåren, bland annat jägarna, ville ha stiliga ridhästar. Att köpa 1000 varmblod från utlandet var inte att tänka på. Den finska hästen var anpassningsbar och tålde dessutom klimatet. De kavallerister som fick sin utbildning stred inte på hästryggen varken under Vinter- eller Fortsättningskriget. De red till stridsplatsen, där de klev ur sadeln.

Utskrivning av hästar

Enligt en lag från 1922 gällande utskrivning av hästar och kärror kunde 5–18-åriga hästar förväntas bli utskrivna. Stambokförda hästar, ston som väntade föl eller hade föl under 5 år reserverades inte. Hingstar dög inte alls. Under ledning av Försvarsmaktens överveterinär jägarveterinäröverste J.S. Talvitie utarbetades ett reserveringssystem genom vilket man fick god kännedom om antalet lämpliga hästar. Armén var långt ifrån motoriserad ens ännu på 1940-talet. Då Vinterkriget utbröt fanns i fältartilleriregementet 134 lastbilar, 2 motorcyklar och en personbil. Genast vid en mobilisering måste det finnas en tillräcklig mängd hästar för truppkoncentrationerna, materialförflyttningarna och underhållet.

Vinter- och Fortsättningskriget

I november -39 fanns 317 000 häs-

Nurmoila IR 13.

tar i lämplig ålder, av dessa dög 173 000 till krigstjänst (45% av landets hästbestånd). Vid krigsutbrottet uppgick arméns hästar till 65 000, men eftersom stupade måste ersättas med nya blev det sammanlagda antalet 72 000. I Fortsättningskriget var Försvarsmaktens motorisering avsevärt längre kommen. Betydligt mindre antal hästar mobiliserades: 45 000. Under krigets fortsatta förlopp togs litet mindre än 17 000 ersättningshästar. Förlusterna uppgick till ca 14 000, av vilka största delen stupade vid anfallet 1941–1942 och under avväjningsstriderna sommaren 1944.

Inför Fortsättningskriget bestämdes att en till krigstjänst uttagen häst skulle vara försedd med starka betsel, sele, hästtäck med tygrem, dricksämbar och redskap för rengöring. Vidare skulle medsändas 50 kg havre och två balar hö, ett rep, ett extra täcke för lasset och ett järnspett. I praktiken anlände endast häst och kärra och då vintern kom tog skyddskårsdistrikten ut slädar, över 45 000. Av dem var 15 000 parslädar. Kärror uttogs 37 000. Under Vinterkriget märktes hästarna med plattor, vilka tyvärr lätt föll bort. Vid krigsslutet saknade 7000 hästar hemadress. I Fortsättningskriget började man bränna in märket i korsryggen. Inte heller detta var säkert, eftersom hästens päls kunde växa över märket. Ersättning lovades för de hästar som inte återvände från krigstjänsten.

Många tårar fälldes. Man försökte

undvika att ta gårdens enda häst, men det lyckades inte alltid. Viljan att avstå från en häst varierade, men männen måste ju också ut i kriget. Många gav sin bästa häst och försedde den med ordentlig utrustning.

Liksom soldaterna utsattes hästar för hårda provningar. Att transportera krigsmateriel och soppkanoner till främsta linjen krävde goda nerver hos en häst, då den dessutom var en begärlig måltavla för kulor och granater. Speciellt på öppna platser kunde läget bli kritiskt. Hästarna vande sig likväl rätt snabbt vid gevärens och granaternas smällar, men flyganfälen skapade ofta panik.

Fältartilleriets hästar utsattes för stora påfrestningar både under Vinter- och Försättningskriget. Fyra par, det vill säga åtta hästar, behövdes för att dra den tyngsta fältkanonen, en 152 mm:s haubits. Sådana erövrade finländarna under Försättningskriget, de inköptes också från Tyskland. I Öst-Karelen hade byggts kavelbroar, men ofta måste transporten ske i kuperad, väglös terräng. På vintern gick transporterna lättare i snön.

För transporterna byggdes släpor. Markdelen utgjordes antingen av trädens rotsystem (juurakkopurilaat ja tyvipurilaat) eller av trädskronor, oftast lövträd (latvapurilaat). Rotsystemets yttersta ändor klipptes av så att släpan inte skulle fastna i underlaget. Trädskronorna användes som sådana. Släpan tillverkades sedan genom att de två trädstammarna fästes som skaklar vid hästens seltyg. Mellan trädstammarna gjorde man en lave för lasset. De släpor som gjordes av

trädskronor lämpade sig ypperligt för transport av sårade, eftersom de anpassade sig så smidigt efter marken. Med en släpa kunde man transportera ett lass på 120–150 kg.

En bärsadel (kantosatula) användes rätt sällan. Lasset fick inte överstiga 80 kg. Med en bärsadel kunde man transportera ett maskingevär eller en lätt granatkastare.

I Vinterkriget lydde bestämmelser att en häst skulle ha 4 kg hö, 2 kg sädeshalm och 4 kg kraftfodercellulosa (väkirehusellu) per dag. Detta blev i realiteten omöjligt. ”Det blev mest cellulosa, och sen fick de ta vad de hittade, kvistar och sånt.” (Citat). Ganska snart började det finnas undernärda hästar och sådana som förlorat konditionen. Av de hästar som stupade i Vinter- och Försättningskrigen dog en fjärdedel av överansträngning eller avmagring. Många hästar led av skabb, en del fick lunginflammation. Olika förslitningar var också vanliga.

Sjukvård

Åt hästarna gavs första hjälpen vid förbandsplatsen. Därifrån transporterades de till divisionens sjukstall, de långvarigaste och allvarligaste fallen sändes till hästfältsjukhus i Äänilinna. Där vårdades samtidigt hundratals hästar. Man kunde göra stora och svåra operationer. Det fanns också tillgång till laboratorier och röntgen. Sammanlagt sköttes 71 000 fall vid fältsjukhusen under Försättningskriget (samma häst kunde hamna på sjukhus flera gånger). Ungefär 2/3 av landets veterinärer och tiotals studeranden var med och hjälpte hästarna.

Dessutom hade 250 unga kvinnor (konilottor, hästlottor) utbildats för att kunna tjänstgöra på sjukhusen eller vid stridsområdena.

Hjältar??? En del hästar hämtade på eget bevåg sin medvetlösas förare till förbandsplatsen. En svårt sårad, blödande sergeant bands fast på ryggen av en häst som kommenderades: Till förbandsplatsen! Sergeanten fick hjälp i tid. Hästen Virma drog sin icke-simkunniga husbonde över Svir medan fiendens kulor ven. Sex små barn fick behålla sin far. Berättelserna är många. Då vi läser om soldaternas upplevelser i kriget bör vi minnas, att oftast fanns en eller flera hästar närvarande även om de inte nämns. ”Utan hästarna hade vi aldrig klarat oss,” sade krigsveteranen Valter Nyman många gånger. Man talar om hästminne. Vad mindes de hästar som återvänt till arbetet framför harv och plog eller som tittade ut över hembygdsens åkrar och ängar? Det får vi aldrig veta.

GP

*Erik Westerlund, utställningsdomare, travdomare, soldatgosse
Yrjö Savola, krigsveteran*

Källor:

Hannu Pesonen:
Suomen hevosen taival
Markku Saastamoinen:
Suomen hevonen
Ilmari Ojala:
Finnhästen – Krigshästen
Juho Erola:
Karjalan ratsujääkärirykmentti
Vapaussodassa 1918

Hästar	Vinterkriget	Försättningskriget	Laplandskriget
Begynnelsestyrka	65 000	45 000	10 735
I slutskedet	53 800	42 639	953
Utskrivna	71 805	62 168	-
Stupade, försvunna	7 204	14 573	472
Sårade, sjuka	34 900	7 100	4 190

Iskmomarthornas hjälpverksamhet i samband med krigen

Den första uppgiften om hjälp till försvar av landet är från 1918. Då gav Iskmomarthorna 100 mk som gåva till armén. I kassan fanns då 223 mk och 10 penni kvar. Av kassaboken framgår att föreningen gav 200 mk till Skyddskåren år 1920 och ”55 mk till fanan”. Med fanan avses med största sannolikhet den lejonfana som en av förgrundsfigurerna i Martharörelsen, hovrättsrådinnan Alma Skog tagit initiativ till. Lejonfanan överräcktes till General Mannerheim vid det ståtliga femårsfirandet av Österbottens befriande, dvs den 28 januari 1923. I spetsen för en deputation av allmogekvinnor och män läste Alma Skog upp den adress som medfölj-

5-årsdagen av frihetskrigets utbrott högtidlighålles i Wasa, den 28 januari 1923. På ett möte har ett beslut fattats, att då till General Mannerheim, den vite generalen, överräcka en Lejonfana. Då vi äro övertygade, att envar svensk österbottnings med glädje önskar delta i denna hyllning, tillsända vi Eder medföljande listor med anhållan, att Ni godhetsfullt ville sprida dem i bygderna inom Eder kommun, insamla medel och senast den 30 december återsända listorna jämte de influtna bidragen under adress: fru A. Skog, Skolhusgatan 7, Wasa.
Fanan är av rött siden med broderat gult lejon. Pris omkring 5000.-
Wasa, den 20 november 1922.
På kommitténs vägnar:
Alma Skog. Wenna Jakobsson. Beda Boucht.
Ester Ollongqvist. Aina Snellman. Emmy Ollongqvist.

Vädjan om pengar för Lejonfanan

5-årsdagen av frihetskrigets utbrott högtidlighålles i Wasa den 28 januari 1923. På ett möte har ett beslut fattats att då till General Mannerheim, den vite generalen, överräcka en Lejonfana. Då vi äro övertygade, att envar svensk österbottnings med glädje önskar delta i denna hyllning, tillsända vi Eder medföljande listor med anhållan att Ni godhetsfullt ville sprida dem i bygderna inom Eder kommun, insamla medel och senast den 30 december återsända listorna jämte de influtna bidragen under adress: fru A. Skog, Skolhusgatan 7, Wasa..

..Fanan är av rött siden med broderat gult lejon. Pris omkring 5000 mk.

Wasa den 20 november 1922
På kommitténs vägnar

Alma Skog, Wenna Jakobsson, Beda Boucht,
Ester Ollongqvist, Aina Snellman, Emmy Ollongqvist

de fanan. General Mannerheim tackade rörd för gåvan. Därefter yttrade bonden Richard Martola från Korsholm följande ord: "Av aktning, kärlek och tacksamhet hyllas i dag av slättens folk vår vita general. En niofaldig hurra för honom!" Uppvaktningen skedde utanför hotell Ernst. Carl Gustaf Mannerheim uppmärksammades också av Iskmo Marthaförening 1938. I protokollet den 6 november beslöt man att göra en insamling initierad av kommittén för Mannerheimmonumentet. Man samlade in pengar för resande av Marskalk Mannerheims ryttarstaty i Helsingfors.

I verksamhetsberättelsen för Vasabygdens Marthadistrikt 1990 berättas att Alma Skog under hela sitt synnerligen verksamma föreningsliv i Vasa arbetade för en staty över C.G.Mannerheim i Finlands vita stad. "Även om det skall ta 100 år innan det förverkligas," lär hon ha sagt och öppnade ett konto för ändamålet. Självständighetsdagen 1990 avtäckte kanslirådet Holger Strandberg ryttarstatyn Mannerheim till häst. Den är en miniatyr av Mannerheimstatyn i Helsingfors. Tilläggas kan att Alma Skog hyllades på sin 90-årsdag 1936 med en adress, som alla Iskmomarthor undertecknade.

I den rapport som gavs ut 1924, då Föreningen Martha firade 25-årsjubileum, berättades om det betydelsefulla arbete som Marthorna i Vasatrakten utförde 1918 då det gällde att förse trupperna med varma underkläder. "Arbetsviliga händer erbjödo sig överallt inom det vita Finland; i skärgården, i landsdelens alla städer och på landsbygden." Inom några få år tillverkades över 53 000 klädesplagg. Man sydde 15 923 skjortor och 8586 par kalsonger och stickade 4049 par strumpor. Man kan anta att också Iskmomarthorna gav sitt bidrag.

Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Årsmöte hålles i Vasa Krigsveteranmuseum, Kyrkoesplanaden 22 A, den 10 mars 2022 kl. 13:00

om inte annat meddelas

Välkomna

Advokatbyrå Boucht & Nikula

Hartmansgränd 3 Vasa

Advokat Peter Nygård tfn 0505317243

Advokat Björn Boucht tfn 0503374594

www.boucht-nikula.com

Fylgia i Vasa rf

Sakkunnig åldringsvård i 125 år

FYSIOTERAPEUT ANDERS NYGÅRD

Fylgias bottenvåning Skolhusgatan 34, 65100 Vasa
(även hembesök)

050-5925884 Välkomna!

**Vaasan Kuninkaan Apteekki
Kungapoteket i Vasa**

Hannes Ignatius

– Mannerheims första stridskamrat

Johannes Ferdinand Ignatius föddes i Helsingfors den 8. oktober 1871. Hans far senator Carl Ferdinand Ignatius hörde till en gammal viborgsk släkt och var en känd fenno-man. Hans hem besöktes ofta av representanter för den finska nationella frihetsrörelsen, såsom grundaren av det gammalfinska partiet Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen, politikern och skriftställaren Agathon Meurman samt folkforskaren, diktaren och översättaren Julius Krohn. Ända från liten följde Hannes med strävanden för att skapa en finländsk nation, men ändå valde han en levnadsbana som rysk officer. Efter att ha gått sju år i Finska Kadettskolan blev han år 1892 kornett vid Finska Dragonregementet i Villmanstrand.

Ignatius deltog i Alexander III:s begravning i november 1894, liksom i kröningen av tsar Nikolai II:s kröning i Moskva i maj 1896. Där inleddes vänskapen med Gustaf Mannerheim. Under åren 1896–1899 studerade Ignatius vid akademien för Nikolais generalstab, varifrån han utexaminerades som lägre ryttmästare. Han tjänstgjorde någon tid vid staben för Moskvask militärdistrikt och blev därefter chef för finska dragonregementets skolningseskvadron.

Ignatius återvände till Villmanstrand under en tid, då tsarens regering just inlett sina angrepp mot Finlands självstyre.

Åt 1901 togs i bruk ett nytt edsformulär, i vilket inte nämndes plikten att försvara Finlands ställning som storfurstendöme. På initiativ av Ignatius vägrade dragonregementets officerare att underteckna den nya texten för ed och följden blev att regementet upplöstes. Finlands generalguvernör Nikolai Bobrikov stämde Ignatius inför rätta, men militärdomaren i St.

Petersburg svarade att man inte kan behandla stämningar gällande undersåtar i Storfurstendömet Finland. Enligt ryska kejsardömetts lagar måste de behandlas av en finsk domstol. Ärendet förföll. Ignatius som undkommit med blotta förskräckelsen, tog avsked från armén och blev affärsman. Åren 1902–1903 var han Vd för Viborgs tobaksfabrik, år 1904 blev han chef för bolaget Vuolukivi Oy i Viborg. Han grundade sedan en affär som sålde bilmärkena Rugby och Durant.

Då Hannes Ignatius lämnade ifrån sig den mörkgröna dragonuniformen, svor han enligt sina memoarer en egen ”Hannibal-ed”, som innebar att ägna sitt liv till att befria Finland från det ryska oket. Under den första ryska revolutionen anslöt han sig till aktiviströrelsen. År 1905 begav sig Ignatius till Stockholm för att arrangera smugglingen av japanska vapen till Finland. Trots sin hemliga verksamhet förblev han en framgångsrik affärsman. Då och då skrev han separativistiska artiklar i finska tidningar.

År 1915 blev Ignatius en av de centrala gestalterna i militärkommittén. Det var fråga om en olaglig organisation av före detta elever i Finska Kadettskolan. Man strävade till en väpnad strid mot den ryska makten. I maj 1917 reste Hannes Ignatius igen till Stockholm för att förhandla med representanter för Tysklands militärledning. Den primära orsaken var att skaffa hjälp från Tyskland inför ett kommande frihetskrig i Finland. Dessutom försökte han samla medel för skyddskåren och värva yrkessoldater till dessa.

Den 28. januari 1918 utnämnde Finlands Senat Gustaf Mannerheim till överbefälhavare för de vita trupperna. I sin första dagorder av den 2. februari utnämnde Mannerheim rytt-

mästare Hannes Ignatius till generalkvartermästare vid sitt högkvarter. Denna post innehades av överste Ignatius under hela Frihetskriget. Ignatius blev stabschef överste Wetzers närmaste man. Hans underlydande blev avdelningarna för krigsoperationer, underrättelsetjänsten, fältmättnings- och signalavdelningen. Generalkvartermästaren föredrog alla ärenden för överbefälhavaren, vanligen kl. 9 och kl. 21, men brådskande ärenden föredrogs omedelbart. Stabschefen var om möjligt närvarande. Överbefälhavaren gjorde anstalter för följande dag, order telegraferades till de olika fronternas befälhavare. Ignatius hade även rätt att utfärda order rörande vissa operationer.

Den första och enda krigsoperation som Ignatius deltog i personligen var erövringen av Uleåborg. De trupper som han ledde intog staden genom en hastig stormning och led därigenom svåra förluster. Ignatius sätt att leda väckte klander från ledningen, varför han inte mera deltog i stridsoperationer. Han befordrades till överste och

snart också till generalmajor. Därefter deltog han fortsättningsvis i planeringen av krigsoperationerna vid högkvarteret.

Hans utnämning till chef för generalstaben för Finlands armé föreföll som ett självklart följande steg, men likväl tillbringade han inte ens en hel månad i den befattningen. Den 1. juni 1918 tog han avsked från armén tillsammans med Mannerheim för att protestera mot den finska regeringens politik, eftersom den gjort avtal som innebar ett beroendeförhållande till Tyskland. Likväl sändes Ignatius på sommaren till Tyskland för att föra Finlands högsta utmärkelsetecken, Frihetskorset, till tyska kejsaren Wilhelm II, marskalk Paul von Hindenburg och generalen av infanteriet Erich Ludendorff.

I november kapitulerade Tyskland och Paasikivi-regeringen som var bunden till Berlin föll. Mannerheim blev interimistiskt statsöverhuvud och Ignatius återvände till armén i december 1918. Han blev igen chef för generalstaben den 5. mars 1919. I april framlade han en plan som gällde byggande av ett befästningssystem på Karelska näset. Enligt planen skulle försvarslinjerna vara två och det skulle vara möjligt att från försvarsposition övergå till aktiv offensiv verksamhet. På samma gång motsatte sig Ignatius ett anfall mot östra Karelen, vilket en del av den finska officerskåren förespråkade.

Till Ignatius stora besvikelse förlorade Mannerheim i presidentvalet 25.7.1919 och lämnade därefter Finland. Den 19 september samma år blev Oscar Enckell chef för generalstaben och Ignatius utnämndes till inspektör för de militära läroverken. Ett halvt år senare indrogs tjänsten och i mars 1920 blev Hannes Ignatius igen förbigången av armén.

Ignatius skrev den officiella versionen av Frihetskriget och denna var den förhärskande versionen under de första årtiondena av republiken Finlands existens. Den är fortfarande en viktig del av landets nationella historia.

Vid tioårsjubileumsfesten för Frihetskrigets slut befordrades Ignatius till generallöjtnant. Han stod vid Mannerheims sida på offentliga fester. Krigskamraterna hade synnerligen varma och tillitsfulla relationer och de skrev till varandra som vänner. Mannerheim besökte varje sommar Ignatius lantställe i Uutela. Ignatius hade stort inflytande på Mannerheim och kallades ibland ”marskalkens grå eminens.”

Genast efter Vinterkrigets utbrott återvände Hannes Ignatius till armén. På begäran av Mannerheim ledde han emottagandet av de utländska frivilliga i Torneå. Ignatius avled den 3. mars 1941. Mannerheim ledde begravningsceremonierna och var med och bar kistan in i Johanneskyrka. I sitt tal framhöll han ännu en gång att Hannes Ignatius hade varit hans närmaste vän och vapenbroder, utan vilken Finlands seger i självständighetsstriderna skulle ha varit omöjlig.

GP

Källor:

Theslöf, Ignatius, Palmén, Grotenfelt, Nordenstreng: Finlands frihetskrig, del 1–5.

**HAUTAUSTOIMISTO
BEGRAVNINGSBYRÅ**

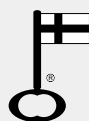
HUHTA

Hovioikeudenpuistikko 5 Hovrättsplanaden
puh. 318 8700 tel.

SVENSKA SMÅBRUK OCH EGNA HEM Ab

PB 35, 10211 INGÅ
Telefon 09-644761

Bonus
för bank-
ärenden.

OP-Pohjola. Fördel för livet.

VASA

Andelsbank

Sundom-Gerby kolonnens färder och irrfärder i frihetskriget

Den 24 februari 1918 tågade omkring 120 brokigt och illa utrustade krigare från sin tillfälliga förlägningsplats i Vasa till järnvägsstationen för avfärd till fronten. Tåget äntrades under hurrarop och sång. När det satte sig i rörelse hade krigsmännen inte en aning om vartåt färden skulle ställas, än mindre om målet för resan – kanske mot Tammerfors.

Den brokiga skaran var den s.k. Sundom-Gerby kolonnen, som bestod av frivilligt manskap huvudsakligen från Bergö, Björkö, norra Korsholm, Petalax och Solv. Det vedertagna namnet är sålunda vilseledande, men det härledde sig därav, att manskapet i kolonnen före sitt inträde i densamma vid Vasa stads befriande den 28 januari hade tillhört två kolonner, vilka innan sitt inträngande i staden, hade samlats, den ena i Sundom och den andra i Gerby.

När vi kom till Seinäjoki, svängde lokomotivet och hakade fast andra ändan av tåget och nu började det rulla längs Kristinestads-banan. Stämningen bland frihetskämparna var den bästa, men småningom började en och annan slumra in och drömma, varthän det skulle bära. - Följande dag den 25 februari, steg vi av tåget i Kauhajoki och fortsatte färden härifrån med häst och släde. Alla var vi fortfarande muntra och glada och från slädarna ljöd fosterländska sånger, vilka besvarades på finska av skjutskarlar. Den 26 var kolonnen i Kankaanpää. Här fick vi för första gången erfara något som för de flesta tycktes vara värre än kriget, det var hunger. Från Vasa hade vi nämligen begivit oss utan träng och utrustning och i Kankaanpää kunde ingenting

uppbringas. Där ordnades slutligen så att vi skulle få äta på folkhögskolan på orten, men där var det knappt om mat och dessutom tyckte sig en och annan av oss förmärka, att serveringen, när det gällde oss, gick ovanligt trögt och motvilligt.

Det är ingenting att undra på, om stämningen i kolonnen sjönk. Ingen hade tänkt sig att kampen för fosterlandets frihet för Sundom-Gerby kolonnens del skulle inskränka sig till en kamp om brödbitarna på folkhögskolan i Kankaanpää. Manskapet fordrade öppet, att träng skulle anskaffas för kolonnen och att befälet skulle föra densamma till fronten. Och äntligen bar det av, dock utan träng.

Den 1 mars gick de röda till anfall mot Påmark och Sundom-Gerby kolonn erhöll order att avrycka till denna ort för att där som reservtrupp stå till ledningens disposition. Anfallet mot Påmark avväjdes emellertid och följande dag beordrades kolonnen att längs skogsvägar köra till

Lavia. Vasa skyddskår hade i uppdrag att denna dag taga orten i fråga och antagligen var det meningen att insätta även Sundom-Gerby kolonn i striden. Framkomna till en plats väster om Lavia på norra stranden av Karkkijärvi sjö, erhöll vi order att tåga över sjön för att falla de röda i Lavia i ryggen. Vårt ingripande i striden skedde dock så sent att det inte invercade i nämnvärd grad på dess utgång. När det konstaterades, att vi kommit för sent till Lavia, sjönk humöret igen och de enligt manskapets mening planlösa irrfärder, som nu vidtogs utan att oss gavs något som helst tillfälle att ingripa i striderna på frontavsnittet, gjorde oss ännu mer förbittrade. Den 5 mars befann vi oss i Kankaanpää igen. Nu tyckte manskapet att det gick för långt med kringirrande och knorrade hörbart. Kompanichefen tillfrågades genom talesmän om han kände till, varför manskapet gått frivilligt ut, om det inte var för att slå och köra fienden ur landet och inte för att ligga bakom

fronten och svälta. Det visade sig senare, att manskapet trivdes allra bäst, då det fick strida. Då hördes ingen klagan om vi också då någon gång led brist på mat.

Genom ingripande av stabschefen vid Satakundagruppens stab, landshövding K.U. Collan ordnades det slutligen så, att Sundom-Gerby kolonn fick egen träng och så bar det av till fronten igen. Den 9. mars passerade vi Jämijärvi och ankom natten till den 10 mars till Ikalis. En strid pågick som bäst på orten, när vi anlände och det gavs order om att även vi skulle taga del i densamma. Framryckningen till striden igångsattes medan mörker ännu rådde. Vi vek av från den från Kankaanpää ledande vägen, tågade längs isen av Kyrösjärvi sjö väster, norr och nordöst om köpingen och insattes i ett anfall för att avskära vägen till Tammerfors. Allt gick till en början väl, men när vi gick fram till anfalllet, blev vi beskjutna av andra vita trupper och det uppstod villervalla bland oss, i synnerhet som vår kompanichef själv hade tappat riktningen och blivit skild från oss, varför ingen förde befälet. Måhända var det detta missöde som gjorde att vi åter dirigerades till Kankaanpää, dit vi ankom den 13 mars. Härifrån anträdde vi dock snart en färd till Lavia, där vi stannade några dagar. Svår matbrist gjorde sig åter gällande, men på hemorten hade man börjat förstå kolonnens svåra belägenhet. Några Pörtombor kom körande den långa vägen med livsförnödenheter, sedan kom Malaxbor och andra och den värsta matbristen avhjälptes.

Medan vi vistades i Lavia, erhöll vi order att rensa Riuttalankylä söder om Karhijärvi från de röda. Den 21 mars igångsattes expeditionen, men när vi framkommo till byn, hade de röda redan flytt. De återkom dock följande dag mycket starkare och höll på att omringa oss på vår förlägningsplats. I sista minuten blev vi dock alarmerade. Utan klockor spändes hästarna för slädarna och så bar det i väg. Natten hade även blivit blid, varför slädarna inte gav något ljud ifrån sig och då ringen slöts

var fåglarna utflugna. Den 25 mars bröt vi upp från Lavia mot Suodenniemi. På vägen mötte vi flyktingar, mest kvinnor och barn, vilka grät och jämrade sig över de rödas framfart på den sistnämnda orten. Efter en hård strid, i vilken även vi tog del, tvangs fienden att utrymma Suodenniemi.

På grund av rapporter som förtäljde att rödingarna plundrade och levde rackare i närbelägna byar, dirigerades vi efter tagandet av Suodenniemi till att verkställa rensningen i trakten. Utan svårare motstånd fördrevs de röda de röda från Kortesjärvi och Pukara byar i Mouhijärvi och senare på kvällen samma dag ankom vi till Herttuala by i Tavastkyro. Följande dag ingick dock underrättelse att de röda återkommit till Pukara, varför vi beordrades att åter bege oss dit för att fullborda rensningen. Efter det vårt värv var uträttat, körde vi till Herttuala igen och därifrån dirigerades vi till Siuro, dit vi anlände på långfredagen den 29 mars. Därifrån fortsattes färden omedelbart till Nokia.

Andan och stämningen i kolonnen hade blivit en helt annan än tidigare. I Lavia hade vi fått en ny chef, nämligen fanjunkare A. Nord från Sverige. Mellan honom och oss blev förhållandet det allra bästa. Han blev under kriget befördrad till löjtnant.

Påskdagen den 30 mars beordrades kolonnen att ta Epilä fabriker öster om Tammerfors. Inför anfalllet avancerade vi längs järnvägen från Nokia. I skymningen på påskdagens morgon den 31 mars skedde anfalllet. Företaget misslyckades dock och nu gick färden åter till Siuro och därifrån vidare till Kulju gård. I sista minuten ankom vi hit. De röda härjade svårt på gården och endast vår ankomst hindrade ägaren från att falla i de rödas händer och misshandlas till döds. Följande dag erhöll vi order att som betäckning medfölja ett sprängkommando till Suoniemi, vilket hade order att spränga en järnvägsbro. Försiktigt avancerade vi mot bron i fråga, men upptäcktes av fienden och måste inlåta oss i strid. Den blev kort, men häftig. Vi fullföljde vårt uppdrag och i samma fortsättning

tog vi Suoniemi. Följande dag, den 2 april, insattes vi jämte andra trupper i strid om Karkku station. Vår kolonn avancerade mot orten spridd i två rader och lyckades ta en dominerande skogshöjd öster om stationen. De röda bjöd dock hårt motstånd och våra kämpande trupper tvungos att draga sig tillbaka. Bakom Sundom-Gerby kolonn låg ett öppet fält, varför vi först vid mörkrets inbrott vågade företaga den tillbakagående rörelsen. Oaktat den häftiga eld som de röda uppehöll mot kolonnen hela dagen, hade vi inte några förluster. Vi låg därefter som packade sillar i ett torp i närheten av stridsplatsen och hade order att fortsätta striden följande morgon. Just då var det dåligt beställt med matförråd och det var ganska liten föda vi intagit under de senast dygnet. Men just då vi skulle inta utgångsställning för fortsättande av striderna den 3 april, kom som på beställning en av fiendens hästar rymmande över till oss med ett fältkök efter sig fullt med varm och god ärtsoppa samt härliga smörgåsar. Vi lät oss väl smaka och stridslusten blev den bästa. Först den 4 april lyckades vi ta Karkku station, och fienden drog sig undan till kyrkbyn. Med sitt artilleri försökte de hela tiden beskjuta stationen och ibland gjorde de även mindre försök att anfalla densamma. Ett sådant försök företogs den 13 april. Anfallet slogs tillbaka, men detsamma krävde ett offer av oss, det enda liv i kolonnen som gick förlorat. Det var Richard Talso från Malax. Den 17 april togs Karkku kyrkby genom stormning och fienden slog nu till fullständig reträtt. Under flykten genom Vammala köping begöt de röda byggnaderna med bensin och antände dem. Köpingen brann fullständigt ned. Den 19 april anlände vi under förföljandet till Tyrvis och där stannade vi till den 11 maj, då vi hemförlovades.

Den 12 maj anlände Sundom-Gerby kolonn åter till Vasa, där kolonnen upplöstes och vi begav oss var och en hem till sitt efter väl utfört värv i landets frihetskrig.

Arvid Åberg

Oskar Peltokangas

och hans gossars insats i frihetskriget

Att efter 25 år försöka ge en bild av en liten kårs insats i frihetskriget 1918 är även för en deltagare en vansklig uppgift. Trots tidsperspektivet brister det lätt i avseende på helhet och riktiga konturer, medan många sammanhörande detaljer gått förlorade för minnet. Dessutom tycker man kanske, att vad som med tidens teknik och krigsapparat åstadkoms kunde kriget 1918 anses obetydligt i jämförelse med de senaste årens nästan sagolika prestationer av vår krigsmakt. Och dock vet vi väl alla, vad allt som då under vår Vite General räddades undan österns kaos och brandfackla.

Medan under krigets första månad inövades för snabbt erforderliga krigsmannavärv, blev det de frivilliga vasagossarnas krävande uppgift att i vår hand behålla den viktiga kullen Filpula-Ruovesi, som jämte Mänttä till vår lycka raskt erövrats.

Vid befriandet av Vasa hade större delen av jägarlöjtnant Oskar Peltokangas gossar fått sitt första elddop och de Sundom pojkar, som deltagit med honom i julnattens händelser i Sundom, ansågs som hans djärvaste kämpar och de visade vid många tillfällen prov på stor duglighet.

Oskar Peltokangas hade lämnat undertecknad uppdraget att bland de i stadshuset inlogerade landsborna värva frivilliga till ett slags ”flygande kompani”, som omkring den 5 februari skulle vara berett att avresa till Filpulafronten. Det räckte inte länge innan frivilliga från Bergö, Pörtom, Malax och Övermark hade anmält sig till över en plutons styrka, vartill kom de frivilliga från Solv och Vasa, som från första början bett att få följa jägare Peltokangas, som var vida känd både från sin tidigare organisations-

verksamhet i Vasatrakten och för sin oförskräckthet i de hittills utkämpade strider, som han deltagit i med sina gossar. Från Sundom-kolonnen hade många deltagare anmält sig inför Uleåborgs intagning och där hade några skördats på slagfältet. Huru det nu var, ville inte högkvarteret gå med på några så riskfyllda företag som man förmodade att Peltokangas hade i sinnet. Därför blev det inte ännu av någon resa söderut och något löfte om att upprätta ett flygande kompani torde inte ha givits åt initiativtagaren. I stället gavs det litet längre tid för inövning och utrustning av de frivilliga trupper som skulle få resa till Filpula för att delta i försvaret av denna starkt hotade front.

Det var i de förbittrade striderna på Filpula-fronten Oskar Peltokangas så ofta fick ställa sina gossars uthållighet och mod på prov. Deras skjutskicklighet var både känd och respekterad. I Ruovesi-avsnittet mellan de vitt spridda gårdarna Kankaanpää, Niemi, Manninen och Seppälä spelade våra

maskingevär sina avbrutna serier såsom svar på de hela ”remmar” fiendesidan i snabb följd med beundransvärd klickfrihet levererade tvärs över en lång sjö på ca 1000 meters avstånd. Och prickskyttarna svarade för att de grupper eller skyttekeder som över isen eller ängsmarken – mot skogsbrynet på andra sidan kilen – försökte närma sig, fick sina planer verksamt avstäckta. Ett batteri på Kankaanpäähöjden serverade säkra träffar på fiendens inkvarteringsstugor.

Frivilliga expeditionsgrupper och patruller på omkring 10 man hade redan under andra veckan vid Filpula anmält sig för särskilda uppdrag. En gång gällde det att vaka över ett fientligt pansartågs förehavande invid Saimi gård närmast banvallen. Elva gevärsskyttar fick inta en framskjuten ställning såsom förstärkning åt en mindre styrka, utrustad med lätta infanterivapen. Någon eldstrid blev det inte den gången, ty pansartåget drog sig lika försiktigt tillbaka, som det ryckt fram emot Filpula station, utan att utsätta sig för den artillerield som vid direktbeskjutning tidigare visat stor träffsäkerhet. Från Niemi i Ruovesi attackerades en dag fiendens högra flank av en tjugo man stark stridspatrull under befäl av dåvarande vicehärads hövding Jarl Roos. Starten skedde till häst till en torpstuga och i skyttelinje skedde den vidare framryckningen tills endast en gles ungskog skilde oss och fienden. Efter en häftig eldstrid kunde patrullen ytterligare avancera, drivande framför sig en överraskad, numerärt överlägsen fiende. Det var här patrullchef Roos fick ena armen avskjuten och en Pörtom gosse fällde den djärva skytten. Att det kunde vara farligt att uppträda i ”rysspäls”, fick undertecknad under

den något försenade återfärden erfara – sedan några av oss på nära håll tittat ett tag på ett antal kvardröjande fiender, som slutligen fann för gott att lämna terrängen i vår hand. En ung Övermark-gosse hade vid vårt uppdykande ur den täta granskogen fattat posto bakom en tuva i den öppna terrängen där vid sidan och tänkte sälja sitt liv så dyrt som möjligt, men igenkände oss lyckligtvis i sista ögonblicket, när han uppfattade vårt samtal om vart de övriga kamraterna tagit vägen. Ty vi hade inte uppfattat någon samlingssignal.

Man visste mycket väl, att samtliga, något djärvare initiativ på detta avsnitt utgick från Oskar Peltokangas, som likväl var mycket mån om att spara på sina gossar. Med endast tillfälliga förstärkningar såsom avlösning på den yttersta kilen vid Seppälä folkskola, kunde han, som här hade fått sig befälet anföretrott, vecka efter vecka hålla de framskjutna ställningarna trots upprepade ihärdiga anfall av en mångdubbelt starkare fiende. Seppälä skola var ett särskilt utsatt mål för ett tretumsbatteri, eftersom den låg vitt synlig på en glest tallbevuxen kulle. Men så såg den också mest ut som ett såll. Att den inte brann, sades bero på att skolans lärare ständigt var i farten där inne med vattenhink och skopa. Ställningsgroparna låg på sjösidan nedanför backslutningen, på övre sidan mot en ängsglänta framför skogsbrynet hade grävts en effektiv skyttegrav med maskingevärsställning. Här hade många anryckande fiendekeder förgäves försökt storma. Under en 42-timmars vakt på denna kilspets fick två grupper ivriga gevärsskyttar god erfarenhet både av fiendebatteriets schrapneller, vilka särskilt en söndagsförmiddag efter alla konstens

regler sållade över dem sina druvhagelkvastar. Det var nog en sportprestation att såsom Pörtom-pojken Svarvar med genomskjutet lår längs en öppen 1 1/2 km:s väg beskjuten av maskingevär uppsöka vår ambulans och på samma gång hämta smörgås och mjölkkruka utan lock, dessutom utan att spilla en enda droppe. Men i unga år går allt så lätt.

Efter de första offensivstriderna, skedde framryckningen söderut med synnerlig fart. Dagsmarschererna blev efter omständigheterna långa, medan vilopauserna, innan Orivesi uppnåddes blev inskränkta till minsta möjliga. Emedan andra truppförband under några dygn övertagit de främsta linjerna, unnades vårt decimerade kompani den stora lättnaden att följa efter som reserv. Men kamp- och marschandan var hela tiden den bästa. Peltokangas själv och flera av hans män, som tillsammans bildade en mindre pluton, samt särskilda kulsprutegrupper, höll sig dock mest närmast främsta linjen och deltog vid behov eller så snart tillfälle gavs i eldstriden. Detta var naturligtvis främst av moralisk betydelse för kåren.

När vi under senare delen av mars närmade oss Messuby, hyste man ingen bättre önskan än att var dag få följa sin avgudade chef i striden. Ödet ville att de tillfällena snart skulle vara räknade. Den 24 och 25 mars var dagar av glödande stridsiver. Vid det senare av dessa data offrade löjtnant Peltokangas sitt liv och även kåren i sin helhet led tunga förluster. Tyngst var dock kårchefen. Peltokangas gossar hade tydligen inte alls tänkt sig att även han kunde träffas av en dödande kula och lämna dem ensamma. Bestörtningen var stor. Den starkt decimerade truppen kände inget förtroende för föreslagna ledare. Inget hot

hjälpste heller. Lyckligtvis bilades den hotande konflikten och med att löjtnant L. Kulenius från Terijärv med en gevärspluton gossar från samma socken förenade sig med oss till ett kompani i Bjarne Nordenswans bataljon. Inte heller Kulenius hann få se ett helt befriat Finland, inte ens Tammerfors. Denne unga hjälte föll strax bakom järnvägsstationen, innan hans nya mannar hunnit erfara hans ledarförmåga.

Sedan Tammerfors väl var befriat – det var från Tammerforsidan i överste Ausfelds trupper vi deltog – blev det ett par veckors välbehövlig vila. Även om striderna inte alltid var så fysiskt eller psykiskt påfrestande, var vaktuppgifterna i en mindre trupp alltid i viss grad krävande. Vaktchefen fick aldrig mera en någon timmes vila åt gången, medan hans ställföreträdare skötte uppdraget. Skall man bland Peltokangas gossar särskilt nämna några, är det skäl att först nämna den yngste. Helsingforspojken Onni Kokko var ju endast 13 år, men var alltid ivrig att få vara med i striderna närmast sin beskyddare. När denne hade stupat, ville gossen inte heller mera leva, utan ville själv stupa i striden. Det gjorde han även vid Tammerfors. Kårchefens mest anlitade stafett var en Sundom-yngling på 15 år, Erik Björkman, som alltid klarade sig fint med sina otaliga uppdrag. En gång fick han tre kulhål genom mössan. Den gången svor Peltokangas bistert och anvisade honom en mindre beskjuten väg för rapporterna.

Vid Viborg deltog slutligen de flesta av kårens män och också där sårades några. Undertecknad hade då sökt sig till en krigsskola och var därför inte i tillfälle att delta i de sista striderna i vårt frihetskrig...

K.H.K.

STIFTELSENS KONDOLEANSADRESS EN VÄRDEFULL HEDERSBETYGELSE

Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.

Kallelse till vårmöte

Torsdagen den 3 mars 2022 kl. 17

Restaurant Seahorse,
Kaptensgatan 11, 00140 Helsingfors
Stadgeenliga ärenden.

Efter mötet gemensam måltid på egen bekostnad
Coronapass medtages

*Välkomna
Styrelsen*

Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.

Rapport från höstmötet

Höstmötet med 23 medlemmar närvarande för Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f. hölls den 2 november 2021 på Vallmogård i Grankulla.

Som mötets ordförande fungerade Erkki Tuomaa från Lovisa. Mötet fastställde verksamhetsplanen och budgeten för år 2022. Medlemsavgiften förblev oförändrad och är 25 euro.

Styrelsen omvaldes i sin helhet och består av: Carl-Johan Hindsberg, Helsingfors, ordförande, Magnus Westerholm, Ingå, viceordförande och till styrelsemedlemmar valdes Lilian von Bell, Vanda, Ulla-Rita Blomqvist, Grankulla, Christian Cavonius, Ekenäs, Ola Lindholm, Åbo, Fred Packalén, Helsingfors, Berndt-Gustaf Schauman, Lovisa, Henrik Sundbäck, Borgå, och Mimi Wiik, Helsingfors.

Vid mötet premierades Ulla-Rita Blomqvist med Frihetskrigets Traditionsförbunds standar.

Kulturrådet Clara Palmberg redogjorde för händelserna i Grankulla under de svåra åren 1917-1918...

Ulla-Rita Blomqvist och viceordförande Magnus Westerholm.

Ur en soldats dagbok

Med Vasa Grenadjärbataljon i fält 1918'

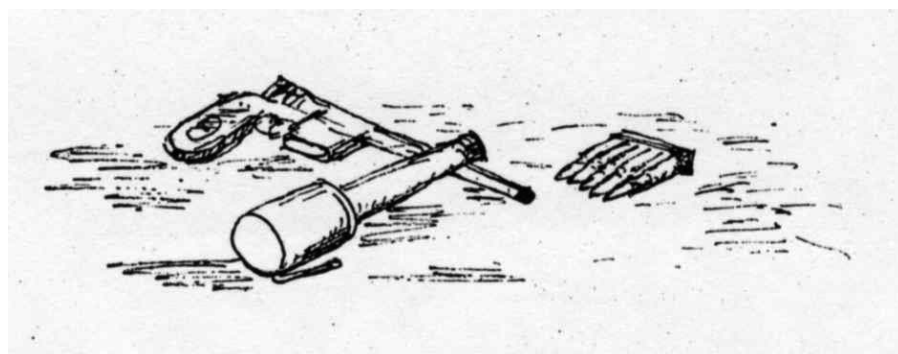
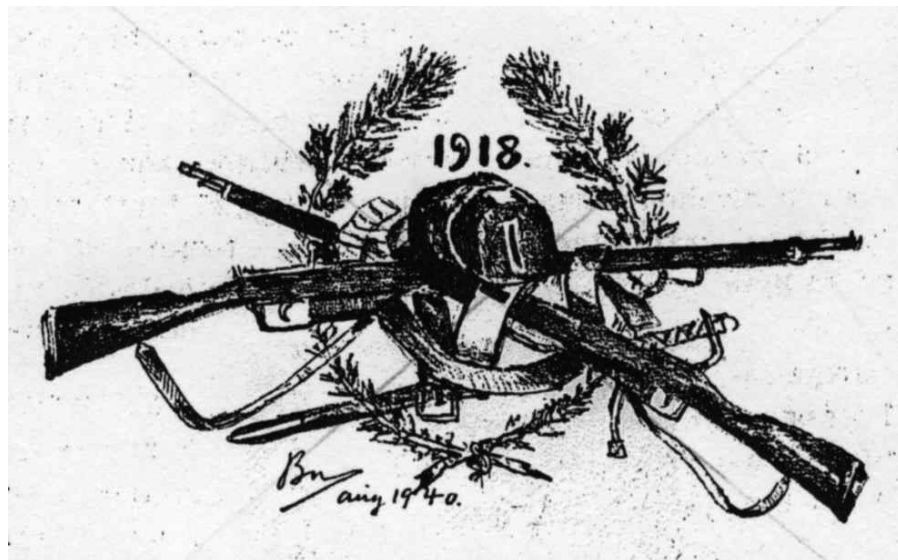
Den 25 mars

Vi avtågar från Lempäälä mot Tammerfors. Vår pluton är i dag avdelad som betäckning för trängen. Trötta och olustiga efter gårdagens strapaser drar vi benen efter oss mer än vanligt. Där vi som en oredig svans följer slädar och fältkök längs den slingrande vägen. Vi har lämnat slätterna och har den tätare bosättningen bakom oss. I skogen framför pågår striden. Halt! Så framåt ett stycke igen och halt. Framåt – halt. Vi befinner oss på en backe vid en liten stuga och har järnvägen omkring 50 meter åt vänster.

Det är mörkt och skottväxlingen har upphört. Halvsovande väntar vi igen. Jag konstaterar, att det är möjligt att slumra till några ögonblick även i stående ställning. Ett par kanonskott! På järnvägslinjen rullar ett mörkt åbäke fram. Ett pansartåg! Ett maskingevär skraller till i plåtlådan. Spöklikt ljudlöst glider vidundret tillbaka in i mörkret. Det blev något bättre fart på både hästar och oss. Plutonchef S låter en bunt handgranater explodera på banan för att hindra pansartågets vidare utflykter. Färden går vidare. Hatanpää är nästa etapp. Vi tar in i en större byggnad. Alarmberedskap. Ryggsäcken under huvudet, geväret vid sidan och vi sover nästan genast.

Den 26 mars

Vilan blev kort. Ett maskingevär knattrar ilsket utanför förläggningen. Yrvakna rusar vi ut. Det är ljus och vi kan orientera oss. Trakten liknar ett villasamhälle. Framför oss en cirka 800 meter bred slätt och därborta Tammerfors. På järnvägsspåret ute på slätten står ett långt tåg. Försöker sig de röda på en utbrytning söderut? I borte ändan av tå-

get pustar ett lokomotiv, men inte ett hjul rör sig. Passagerarna synes bli oroliga. En del söker sig springande mot staden. Vi får ej skjuta, men ett av våra maskingevär ingriper då och då. Ett par haubitsar blandar sig i leken. Av granatnedslagen att döma försöker man demolera banan mellan lokomotivet och staden och därmed avskära reträtten. Ett lokomotiv anländer från staden, kopplar till och vårt redan säkra byte rullar bort. Jäklar!

Plutonchef E., jag och fyra kamrater som sambandspatrull till Messuby. Vår färd över slätten hedras från staden med några schrapneller. De kreverar på stor höjd och

skadar oss ej. Framför oss på avstånd beväpnade män. Vän eller fiende? Med en viss spänning avancerar vi. Det är vita trupper och vi når målet utan vidare äventyr. Återfärd i skymningen. Vi anträffar ej vårt kompani och övernattar i en ruskig kåk. Utan mat. Sömn blev det just ej av.

Den 27 mars

En sextonårig yngling (E.P.) från vår pluton stupade i går. En granatskärva i huvudet. - Livlig skottväxling i och kring staden. Vi har täta påhälsningar av granater i dag. En del kreverar ej. En gård brinner. De röda försöker skrämman oss härifrån. Den öppna terrängen ger dem möjligheter att

iakttaga alla våra förehavanden. Kompaniet var tvunget att för en stund söka skydd i skogen. Men vi har tur i dag. Endast en häst dödas. En granat går genom en vägg i en förläggning och träffar kakelugnen, men kreverar ej.

Den 28 mars

I den vanliga tunna soppan av torrade grönsaker och rotfrukter (ryska ursprung?) var det färskt hästkött i dag. - På morgonen beger sig plutonen på rekognoscering väster om järnvägen och upp mot staden. Vi möts av enstaka kulor och en granat. Jag känner en stark stöt i halsen. En kula faller från rockkragen. Jag stoppar den i fickan. Krigsminne. - Uppdraget klarades utan missöden. Middagstid går bataljonen till anfall över slätten. Vår pluton är på högra flygeln. Vackert väder, skaren bär. Ordning och rättning i början som vid en uppvisning. Framryckning i ansatser. Kulor börjar vina. Takten i sprången ökas. Terrängen erbjuder inget skydd. Det blir nästan kapplöpning. Tusans stygn! En styrgördel från en granat dalar ned vid min sida. Kring hela staden stark skottväxling. Vi närmar oss staden. Framför oss några björkar och ett större öppet avloppsdike. Vi ramlar ner i det. Här har vi skydd och pustar ut. Vi väntar på fortsättningen och kikar ut över dikeskanten. Den återstående biten till staden blir ej lätt att klara. Det blev ingen fortsättning. I mörkret återgår vi till förläggningen. Anfallet hade kostat oss flere sårade och även stupade.

Långfredagen den 29 mars

Vi har ledigt. Post anländer. Brevläsning och inventering av ankomna paket. Jag får flera brev och ett paket med godsaker. Pojkarna retas och gör närgångna anspelningar om den förmodade avsändarinnan. På natten vakt vid avloppsdiket.

Den 30 mars

Avlöstes från vakten 5.30 fm. Sov en god del av dagen. Granatnedslag vid förläggningen mera sällan här efter och vi har vant oss vid dem.

Sixten Öberg
Chef för Vasa Grenadjär-
bataljon 1918

Gevärskulor är mera lömska. G från min grupp insjuknar och föres bort.

Påskdagen den 31 mars

Väcktes kl. 3 fm. Känner mig fysiskt och psykiskt nere i högsta grad. Magen har krånglat flere dagar. Det är väl den förbaskade halvraa rågmjölsgrotens fel. Högra vristen värker och är svullen. Vi skall ut till diket igen som vakt. Jag larvar med ett stycke, men vänder om till förläggningen. Vacker dag. Just ingen beskjutning. I staden rasar eldsvådor. Dyra påskbrasor. Flygmaskin? Gemytliga kompanichef A., som också befinner sig i förläggningen, bjuder på kaffe.

Den 1 april

Vi väntar order om nytt anfall. Varför dröjer det? Vi masar oss hela dagen.

Plutonens förläggning är en nätt gård med två rum och kök. Kammaren är dragig med sitt granathål i knuten och vi tränger ihop oss i köket. Vi får ligga på kant för att rymmas. Här behöver lössen ej trampolin för att få omväxling i dieten. Vi är förfärligt smutsiga. Ingen har varit ur kläderna sedan vi reste från Vasa, knappast ens tvättat sig. Lössen frodas. Deras nativitet är oklanderlig. Någon har snokat upp litet mjöl. Det blir plättstekning. Och vilka plättar sen! Det var visst fodermjöl. N värmer pressjärnet. Skall han på bal till Tammerfors i morgon, undrar vi andra. Han halar skjortan av sig och stryker den på inre sidan med det heta järnet. X., som alltid känner sig osäker i officerarnas närvaro, är missnöjd med eldningen och kilar ut och in. Han menar att röken från skorstenen är rena utmaningen. Vi tröstar honom med att hålet i knuten är för litet till reservutgång. Det kom verkligen ett par granater. Är det slöhet att vi ej reagerar eller håller vi på att bli soldater?

Den 2 april

Vakt under natten vid förläggningen. Från Pyynikki-hållet sveper en ljusflod över stadens omgivning. Strålknippen flackar hit och dit, stannar spanande emellanåt. Det blir ljust som på dagen, då strålkastaren riktar mot oss. F menar att det är en utöskt artighet av dem därborta, då de lyser upp vår livligt trafikerade stig till kuckelikuets. Ovanligt lugnt i staden. I kväll vet vi, vad som förestår i morgon. Tammerfors skall tagas. Vi sysslar med förberedelser. En grankvist fästes i mössan, en annan skall förvaras i fickan som reserv. Geväret omses och patronförrådet utökas. Jag erhåller en av de få utdelade handgranaterna. Vi är ovanligt tysta i kväll. Varje liten gnista av ett försök till kvickheter slocknar genast. Vi står, sitter och ligger, men ingen sover.

Den 3 april

Uppställning. Mörkt. Klockan är väl mellan ett och två. I slutet trupp tågar bataljonen parallellt med järn-

vägslinjen upp mot staden. Nu börjar en kanonad, som vi ej glömmer. Ståtligt och hemskt på samma gång. Efter några minuter avklippes konserten lika hastigt som den börjat. Något ögonblicks tryckande tystnad. Det är som om staden kippade efter andan.

Så faller några trevande gevärsskott, maskingevären hugger i och orkanen är lös. Vi har nått den norrut gående järnvägslinjen, rusar upp för kullarna, vår pluton till vänster om en stor sandtäkt, de övriga åt höger. Under en uppstjälp skottkärra ligger två ynglingar. Oförbehållsamt bekänner de färg och skickas bakåt. Kulor vissla. En djup sandgrop stänger vägen på högra flygeln. Vi drar oss mot kullens krön. Eldsvådor i staden upplyser de närmaste kvarteren. Något åt vänster från vår anfallsriktning ligger ryska kyrkan.

Vår oförvägna plutonchef S står kapprak och fotograferar. En kula träffar hans pistol, som splittras, men han står kvar. Jag hade lust att följa korpral Brasks exempel. Vi hoprafsade trupper har väl intet överflöd på officerare. Då hoppar han till och slår ut med armen. Ett skott i armen. Till vänster får vi över oss en träffsäker eld. Det är redan ljust. Sanden slår upp då kullen får träffar. Vi prickar in våra skott i fönster efter fönster på en misstänkt tegelbyggnad. Andra man till höger om mig får en kula i huvudet. Ögonblicklig död. Till vänster drabbas V strax därefter av samma öde.

I sandtåkten mellan kullarna bortför två soldater en sårad på en skottkärra. Ett maskingevär öser en massa kulor över dem. Sanden sprutar, de springer i skydd, kärran stjälp. Den sårade sätter sig upp, ser sig frågande omkring, träffas av kulorna och sjunker stilla ned. Även vi är upptäckta. Kulorna klättrar upp till oss och sveper i kullens längdriktning. Jag känner en brännande stöt i benet. Också R och H blir träffade, båda i benen. R får dessutom en kula i munnen och spottar ut tänder och blod. Vi har inga sanitärer. Kamraterna hjälper R., som är värst sårad och jag ser om mitt ben. Det är ett lindrigt muskelsår. Jag tar mig ned från kullen och vandrar mot förbandsplatsen i Hatanpää.

Lärkor? Javisst, obekymrade om skott och vinande kulor drillar vårens första lärkor över slätten.

Tef.

JANETTE KVIST
Medicinsk fotvårdare
Lääkinnällinen jalkahoitaja

Janettes Fotvård - Janetten Jalkahoito

☎ 050-400 7323
Skolhusgatan 34, VASA, Koulukatu 34, VAASA

Koulukatu 29 Skolhusgatan
VAASA - VASA
☎ 06 - 3188 722
info@kukkafinne.fi

Tidningen om Finlands lantbruk och landsbygd - på svenska

Landsbygdens Folk

Tfn (09) 586 0460 • www.landsbygdensfolk.fi

Silveria
RESTAURANT • CONFERENCE

STUNDARS

VAASAN ELÄINKESKUS
VASA DJURCENTRUM

Pitkätatu 28-30 Storalänggatan, Tammipiha - Ekgården
Info@vaasanelainkeskus.fi Auki - Öppet: 10-18, 10-14
www.vaasanelainkeskus.fi

HÄNDELSEKALENDER FÖR ÅR 2022

På föreningens hemsida (www.frihetskriget.fi) finns all aktuell information om kommande evenemang.

Verksamhetsplanen för 2022 upptar följande medlemsaktiviteter:

Den 6 februari

Uppvaktning vid minnesmärket över Lovisaslaget i Lovisa.

Den 10 februari kl 12.00

Elisabetsskvären i Helsingfors

Uppvaktning med kransnedläggning vid Sigurds-, Svidja- och Pellingekårens samt Gröna Bataljonens gemensamma minnesmärke över slaget vid Pellinge. Efter uppvaktningen intas gemensam lunch ifall coronasituationen tillåter.

Den 3 mars

Föreningens stadgeenlig vårmöte hålles torsdagen den 3 mars 2022 klockan 17.00 i restaurant Seahorse, Kaptensgatan 11, 00140 Helsingfors.

Den 3 april kl 12.00

Uppvaktning och kransnedläggning vid frihetsmonumentet i Hangö.

Den 7 april

Uppvaktning vid Frihetsmonumentet i Lovisa och vid minnesmärkena i Abborfors och Hardom. Föreningen inbjuder den tyska försvarsattachén att delta.

Den 11 april kl 12.00

Uppvaktning vid minnesstenen över tyska stupade i Alberga.

Den 12 april kl 12.00

Uppvaktning till minnet av Helsingfors befrielse i Gamla Kyrkans skvär tillsammans med Vapaussodan Helsingin Seudun Perinneyhdistys vid minnesmärket över Vita Gardets stupade och över tyska stupade soldater.

Den 19 april kl 12.00 i Sibbo och i Borgå kl 13.00

Uppvaktning först vid minnesmärket invid Sibbo gamla kyrka och sedan vid minnesmärket invid domkyrkan i Borgå.

Mannerheimmiddagen

Föreningen skickar meddelande till medlemmarna om det är möjligt att ordna middag i maj.

Den 16 maj kl 12.00

Uppvaktning till minnet av frihetskrigets slut i Gamla Kyrkans skvär tillsammans med Vapaussodan Helsingin Seudun Perinneyhdistys vid minnesmärket över Vita Gardets stupade och över tyska stupade soldater.

Tredje söndagen i maj

Föreningens representanter uppvaktar på de stupades dag vid minnesmärket över stupade vita och stupade tyska soldater på gravgården i Lovisa.

Höstmöte

Separat kallelse till föreningens stadgeenliga höstmöte publiceras i höstens nummer av denna tidsskrift och på hemsidan.

Den 6 december

Uppvaktning på självständighetsdagen vid minnesmärket över stupade vita och stupade tyska soldater på gravgården i Lovisa och vid Sigurdsmonumentet i Kyrkslätt.

*Helsingfors i december 2021
Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f. styrelse*

Frihetskrigets sista strid

Broarna vid Abborfors

Abborfors ligger på gränsen mellan landskapen Nyland och Kymmenedalen. Byn väster om älven heter Lill-Abborfors och hör till Lovisa stad. Byn öster om älven heter Stor-Abborfors och hör till Pyttis kommun i Kymmenedalen. År 1918 gick vägen över älven via ön Germundsö. Efter frihetskriget revs träbroarna över älven och ersattes med en ca 50 m lång bågbro byggd i armerad betong och ett spann. Den går över älven strax söder om Germundsön. Bron är i dag en museibro och är inte farbar med fordon. Söder om denna bro uppfördes 1933 Abborfors' kraftverk med damm och upp-dämningsbassäng. Numera går trafiken över älven över en landsvägsbro och en motorvägsbro söder om kraftverket. (Se Stridsplatsen i Abborfors 2021).

Abborfors i Ali Aaltonens försvarsplan

När rödgardisterna under natten och morgonen den 28 januari ryckte in i de centrala delarna av Helsingfors,

mötte de inget motstånd. Maktövertagandet skedde förvånansvärt smärtfritt och det socialdemokratiska partiets verkställande kommitté, som igångsatte upproret, kunde följande dag med lättnad skrida till åtgärder för att tillsätta en ny "regering", ett folkkommissariat bestående av representanter för alla fraktioner inom partiet. På så sätt kunde man engagera hela den politiska vänstern i upproret och inte enbart den reaktionära minoritet inom partiet, vilken ivrade för ett väpnat maktövertagande.

Redan på kvällen den 28 inkom till den röda krigsledningen i Helsingfors de första alarmerande underrättelserna om händelserna i Österbotten. Följande dag publicerades i Helsingfors Mannerheims första kommuniké, enligt vilken samtliga ryska garnisoner i södra Österbotten hade blivit avvärjade och soldaterna tillfångatagna. Också från andra delar av landet inkom alarmbud och anhållan om snabb hjälp. Lägesbedömningen gav vid handen, att skyddskårerna hade

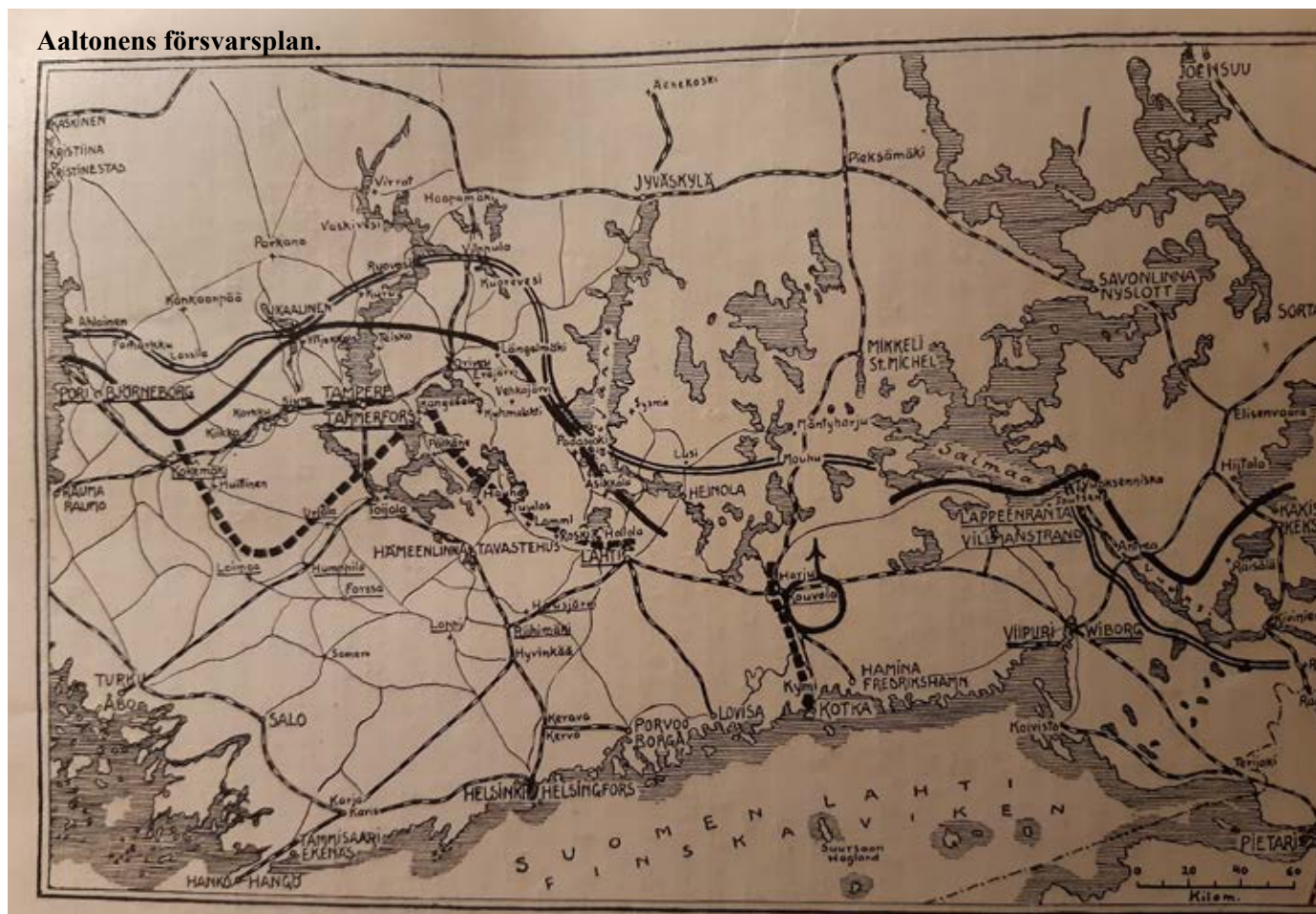
mobiliserats och att de var betydligt starkare och farligare än den röda krigsledningen tidigare hade antagit. Detta ledde till stark oro.

Den 30 januari framlade Ali Aaltonen för folkkommissariatet en omfattande promemoria rörande det allmänna läget och användandet av de röda trupperna. Han hade tjänat som löjtnant i den ryska armén och ansågs av de röda staberna vara väl insatt i krigsledning. I sin fälttågsplan betonar han behovet av försvarsåtgärder för att inte helt "förlora spelet". Detta ledde till, att en stor del av de röda förbanden i södra Finland insattes för att "tillintetgöra de lokala skyddskårerna". Deras styrka var i verkligheten betydligt mindre än Aaltonen antagit. Denna missbedömning blev avgörande för krigets förlopp. Onödigt många bataljoner rödgardister lämnades kvar till Helsingfors' försvar, då de i ett tidigt skede kunde ha sänts till fronten norr om Tammerfors, för att där få ett avgörande till stånd, innan den vita armén hann organisera sig.

Stridsplatsen i Abborfors 2021.

Aaltonens försvarsplan.

I Aaltonen försvarsplan (Se Aaltonens försvarsplan) var Abborfors vid Kymmene älvs västra utlopp ett viktigt frontavsnitt. Många avdelningar rödgardister koncentrerades i ett tidigt skede till området öster om detta avsnitt. Den streckade svarta linjen på bilden beskriver försvarslinjen vid en eventuell reträtt mot St Petersburg. Linjen Kouvola – Kotka skulle hållas möjligast länge, för att möjliggöra transport av trupper, medföljande familjemedlemmar och lösöre med tåg till Kotka, som skulle användas som utskeppningshamn för dem som vill fly till Kronstadt. Det enda stället, där man under vårflödestiden kunde ta sig över Kymmene älvs västra utlopp, var broarna vid Abborfors, som därför blev skådeplatsen för rödgardisternas sista motstånd och för Frihetskrigets sista strid.

Anfallet mot Lovisa

Området kring Kymmene älvs mynning hade många fabriksorter, där starka röda garden hade uppställts. I Aaltonen försvarsplan hade dessa

garden initialt som uppgift, att försvara järnvägsbanan från Lahtis via Kouvola till östgränsen och till Kotka hamn. Men, sedan den röda krigsledningen beslutat "omringa och förintä skyddskårerna i södra Finland", gavs order om att förband från garderna i Kotkatrakten skulle: "Tränga fram mot Lovisa, besätta staden och fängsla skyddskåristerna och motståndarna till upproret".

De anfallande rödgardisterna kunde avancera ända till utkanten av Lovisa innan de mötte nämnvärt motstånd. Skyddskåren i Lovisa fick den 5 februari veta, att välbeväpnade rödgardister från Kotka hade besatt Pyttis och var på väg mot Lovisa. Följande morgon grupperade sig skyddskåren i försvar ca. 2 km öster om staden på bägge sidorna av vägen. Strid utbröt, men rödgardisterna kunde kringgå försvararna, som var tvungna, att gradvis dra sig tillbaka till de gamla fästningsverken i staden. När kvällen kom drog sig anfallarna tillbaka mot Pyttis, men läget för försvararna var prekärt. Ingen hjälp kunde utlovas

från skyddskårerna i Borgå. Uppgifter inkom, att de röda försökte ta sig över isen söder om staden mot Valkom, för att anfälla försvararna i ryggen. Skyddskårsledningen beslöt därför, att kåren i skydd av natten skulle dra sig västerut och förena sig med skyddskårerna i Borgå. Följande morgon återkom de röda trupperna och kunde besätta Lovisa utan strid.

Skyddskårerna i Borgå hade också trängts tillbaka av rödgardister, som avancerade från flere olika riktningar, från Sibbo, från Mäntsälä, från Askola och från Lapträsk och Liljendal. Omringade av anfallande röda förband upplöstes skyddskårerna i Borgå den 7 februari på kvällen och skingrades i olika riktningar. Största delen drog sig ner mot skärgården. Tätorterna i östra Nyland kunde nu besättas av rödgardister utan egentlig strid.

Först den 19 april återkom de östnyländska skyddskåristerna från sin strapatsrika resa över isen till Reval och vidare till Gdansk och Hangö. Dit fraktades de tillsammans med den tyska Östersjöddivisionen och kom i de

tyska truppernas fotspår marcherande till Helsingfors och vidare till Borgå..

Tyska trupper landstiger i Lovisa

För södra Finlands skyddskårister innebar landsättningen av tyska trupper i Hangö och Lovisa vändpunkten i befrielsekampen. Då budskapet om tyskarnas ankomst till Hangö nådde den röda krigsledningen, gavs genast den 3 april en första order om, att evakuerade alla röda trupper från sydvästra Finland mot området mellan Tavastehus och Tammerfors. Fyra dagar senare upprepades ordern. Ledarna för det röda upproret; folkkommisariatet, arbetarnas generalråd och generalstaben lämnade Helsingfors och reste till Viborg. Kullervo Manner utsågs den 10 april till högsta militära och administrativa ledare med obegränsade fullmakter.

Enligt order skulle de röda trupperna nu dras till linjen Toijala-Riihimäki-Helsingfors. Om denna linje inte höll, skulle man dra sig tillbaka till Kymmene älv och där invänta förstärkningar från Viborg och St.Petersburg. I Aaltonens försvarsplan går den bakre försvarslinjen längs Kymmene älvs västra utlopp. Den röda västarmén kunde inte dra sig tillbaka ända dit, innan den blev inringad väster om Lahtis, men Kymmene älvs utlopp försvarades framgångsrikt av ca. 800 rödgardister ända till kapitulationen den 5 maj.

Då avdelningen Brandensteins trupper lämnade Reval planerade man, att landstiga i Kotka. Därifrån skulle den göra en framstöt längs järnvägen mot Kouvola. Enligt planerna skulle fortet Rankö utanför Kotka före landstigningen besättas av en avdelning lokala skyddskårister under ledning av Toivo Ketonen. Den kunde inte genomföra sitt uppdrag p.g.a. svåra isförhållanden, dimma och snöstorm, vilka också försvårade navigationen på landstigningsstyrkans fartyg. Dessutom höll den ryska flottan på att retirera från Helsingfors mot Kronstadt. Man var rädd för konfrontation på havet. Allt detta bidrog till att man den 7 april på morgonen beslöt, att landstiga i Lovisa.

Då tyskarna landsteg fanns på järnvägsstationen en ca 50 man stark röd vaktstyrka, som snabbt fördrevs norrut. Staden kunde befrias utan egentliga strider. Rapporter om de rödas grupperingar gav dock vid handen, att starka röda förband hade koncentrerats väster, norr och öster om Lovisa. Deras uppgift var, att hindra tyskarna från att uppnå landstigningsbrigadens primära mål, att få kontrollen över järnvägen på sträckan mellan Lahtis, Kouvola och Kotka. Omedelbart efter landstigningen beordrades tre kompanier österut för att göra ett överraskande anfall mot Kotka. De möttes av hårt motstånd vid Kymmene älvs östra utlopp.

Striderna vid Kymmeneborg

Ledningen för de tyska trupperna i Lovisa antog, att det fanns endast ca 300 rödgardister i Kotka och att artilleriet där inte kunde tas i bruk. Utgående från denna felaktiga uppfattning beslöts, att från landsidan besätta Kotka och Rankö. Avsikten var, att styra resten av landsstigningsstyrkan, som var på väg från Reval, till Kotka och där bilda en annan bas för operationerna.

Det var en avdelning bestående av två cykelkompanier och ett maskingevärskompani förstärkt med fältartilleri under ledning av kapten Schrader, som ryckte fram mot Kotka på morgonen den 8 april. Avdelningen kunde snabbt avancera till Pyttis, där den fick kontakt med ett kompani rödgardister, som utan strid retirerade österut. De drog sig tillbaka ända till Sutela vid Kymmene älvs östra utlopp. Vid bron, som leder från Sutela över älven till ön Hovinsaari uppstod en kort strid, som ledde till förluster för de röda. På kvällen den 8 gick avdelningen till anfall mot Kymmeneborg, ett fästningsverk i norra ändan av Hovinsaari. Det färdigställdes slutligt först i slutet av 1800-talet och blev bas för Kymmenedals röda garden.

De retirerande rödgardisterna drog sig tillbaka till fästningen, som hade en bemanning på endast 30 personer. Den bestod av äldre stabs- och underhållspersonal samt unga män och

kvinnor. Före striden började alarmerades till platsen rödgardister från gardena i Kotka, Kymmene och Kouvola. Tre kompanier infann sig från Kotka och tre från Kymmene. Dessutom deltog en grupp kvinnosoldater. En del av den förstärkningen, sändes direkt söderut till en försvarslinje mellan Kotka gamla begravningsplats och Langinkoski. Där skulle de hindra tyskarna från, att rycka fram mot Kotka söder om Kymmeneborg. Antalet försvarare i fästningen steg sålunda till ca 800.

Tyskarna inledde sitt anfall mot fästningen halv sju på kvällen. Några grupper kunde avancera över bron och närma sig fästningsvallarna. Området runt bron kunde bstrykas med eld från maskingevär på fästningsvallarna, så anfallet stannade upp. Några grupper lyckades överskrida älven ca 200 meter nedströms och kunde rycka fram i strandkanten ända till fästningens huvudmurar. Det uppstod en närstrid, som varade tills mörkret föll på. Den röda övermakten var dock för stor och tyskarna var tvungna att dra sig tillbaka i skydd av mörkret till västra sidan av ån och stanna i Sute-la by. Man fortsatte under natten, att med artilleri beskjuta fästningen. Tyskarnas ställningar blev under kvällen och natten beskjutna med artilleri från Rankö. Sent på kvällen anlände ett pansartåg från Kouvola, vilket ytterligare försvårade tyskarnas situation.

Striden hade visat att de röda var väl utrustade med vapen och kunde använda både maskingevär och artilleri. Ledaren för anfallsavdelningen, kapten Schrader, meddelade under natten ledningen i Lovisa, att Kymmene älvs östra utlopp visat sig vara så starkt befäst, att det är omöjligt, att med de disponibla tre kompanierna avancera vidare mot Kotka. Under dagens lopp hade ledningen i Lovisa mottagit ingående rapporter om, att de röda koncentrerat artilleri och maskingevär norr om Lovisa i avsikt, att göra ett anfall mot landstigningsavdelningen i Lovisa. Dessa två faktorer ledde till, att ledningen i Lovisa beslöt återkalla avdelning Schrader till Lovisa. Den drog sig tillbaka till Lill-Abborfors och vidare till Tessjö,

där en del lade sig i försvar den 10 april. Resten förenade sig med anfallsstyrkan i Lovisa. De röda följde långsamt efter och stannade upp före övergången vid Abborfors.

Brohuvudet i Lovisa var alltså hotat från norr, väster och öster. Toivo Ketonen kunde inte besätta Rankö, såsom tidigare nämndes, men han hade lyckats mobilisera ca 300 lokala skyddskårister, som tillsammans med ca 40 skyddskårister från Hogland blev avhämtade av isbrytaren Tarmo och landsatta i Valkom. Detta skedde den 13 april. Följande dag deltog hans skyddskårister i en försvarsstrid vid Kulla gård i Tessjö. Ketonens avdelning kunde med sin närvaro i trakterna av Tessjö hjälpa tyskarna, att säkra landsättningen av resten av trupperna under de följande dagarna.

I striden vid Sutela bro och Kymeneborg stupade 18 rödgardister och fem tyska soldater.

Ställningskrig vid Abborfors

Under de följande två veckorna låg striderna öster om Lovisa nere. De röda utförde försvarsarbete genom att befästa ställningarna vid Abborfors, men gjorde inga allvarliga försök, att avancera mot Lovisa. Avdelningar från Helsinges röda garde, som stridit vid den karelska fronten, insattes i arbetet att förstärka det gamla fästningsverket på ön Germundsö, mitt i älven vid Abborfors. Förbindelsen över älven gick på den tiden över denna ö. (Se Stridsplatsen i Abborfors 1918).

Efter det att huvuddelen av avdelning Schrader återvänt till Lovisa inledde tyskarna anfallet norrut. Den 11 april besattes Hardom by, efter hårda strider. Ca 70 rödgardister och 7 tyska soldater stupade. Följande dag avancerade tyskarna i tre anfallsskolonner mot järnvägen mellan Lahtis till Kouvola. Under de följande dagarna kunde man efter blodiga strider nå järnvägslinjen och delvis göra den obrukbar. Den 19 april befriades Lahtis och därmed var landsättningsavdelningens primära mål, att avskära förbindelsen österut från Lahtis, uppnått. Avdelningen underställdes nu Östersjödivisionen, och

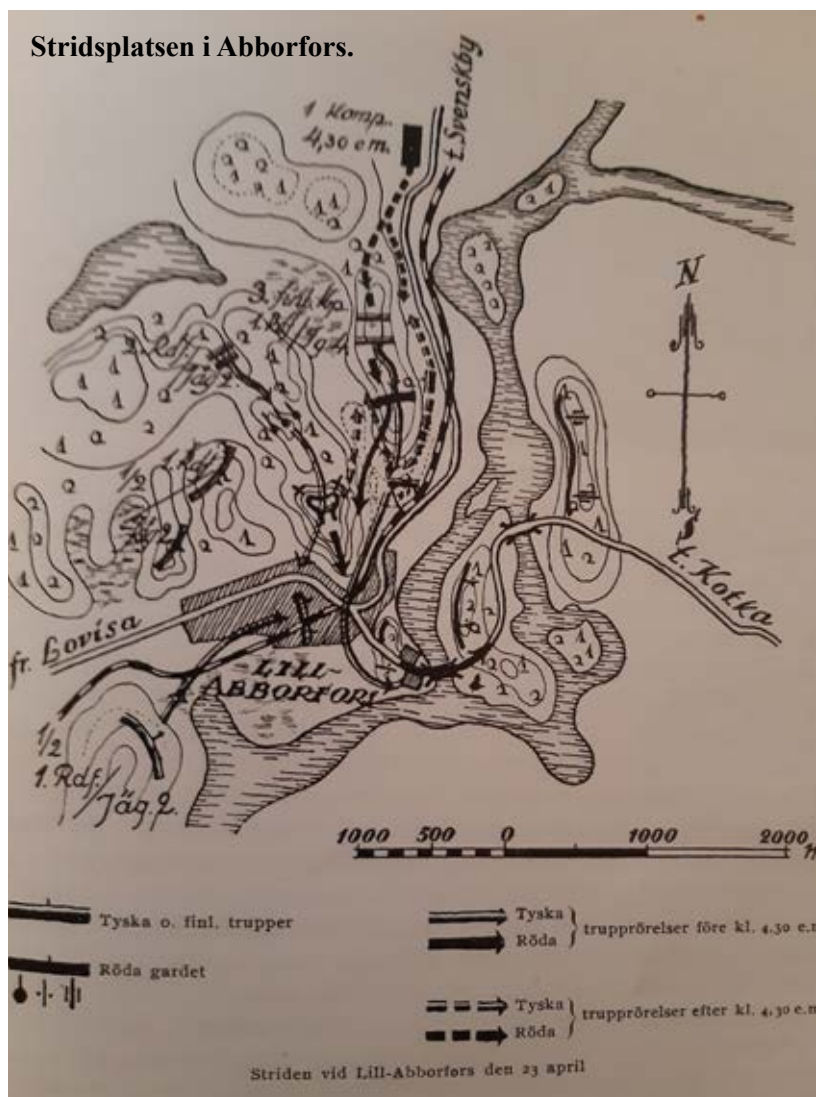
inriktades på, att från öster inringa den röda västarmén.

Samma dag, den 19 april, intog de östnyländska skyddskåristerna, jägarbataljon Thesleff i Borgå. Den hade efter sin ankomst till Helsingfors fått order, att tillsammans med två andra avdelningar ur Östersjödivisionen, avdelningarna Roedel och Hamilton, via Lovisa avancera mot Abborfors. Man visste, att trakten kring Abborfors och Pyttis hade starka röda förband, som försvarade den bakre försvarslinjen i Aalttons försvarsplan.

Jägarbataljonen bestod av tre kompanier, som leddes av M. Ekholm, E. Lindqvist och J. Andersson. Avdelning Roedel bestod av två kompanier förstärkta med tunga maskingevär, pionjärtrupper och artilleri. Hamilton medförde två förstärkta kompanier. Den totala styrkan uppgick sålunda till ca 790 man. Enligt ordern skulle dessa

avdelningar bryta försvaret och avskära de rödas flyktväg via hamnarna i Kotka och Fredrikshamn. Som ledare fungerade Hamilton, en rikssvensk officer, som under första världskriget tagit anställning i den tyska armén. Efter landstigningen i Hangö blev han utsedd, att leda jägarbataljonen och en bataljon tyska soldater i striderna vid Abborfors och därefter medverka vid inringningen av den röda västarmén sydväst om Lahtis.

Jägarbataljonen och avdelning Roedel var först på plats i Lovisa och kunde inleda avancemanget mot Lill-Abborfors den 21 april. Följande dag mötte man de första röda utposterna vid Lill-Abborfors. De röda hade uppställt sitt grova artilleri på Abborforsbergen öster om övergångsbroarna. De mindre pjäserna var uppställda på östra stranden av Germundsön. På ett högt berg invid vägen på älvens västsida hade de röda starka infante-

riavdelningar med tunga maskingevär. Försvararna kunde beskjuta landsvägen väster om bron med artilleri och hela området runt bron med gevärseld.

Kompanierna gick i glesa skyttelinjer fram mot Lill-Abborfors på bägge sidorna av vägen. Till vänster ryckte ett kompani ur Roedels avdelning fram följt av Lindqvists kompani. Till höger om vägen avancerade två plutoner tyska soldater. De möttes efter en tid av häftig eld och anfalllet stannade upp. På eftermiddagen fick Ekholms kompani order, att avancera norrut mot Strömfors och sedan vända fronten mot älven. Under frammarchen utsattes det för häftig eld från försvararna på berget, men kunde ta sig förbi elden och nå stranden av älven ca 200 meter norr om Abborfors' begravningsplats.

Försvararna på berget kände sig omringade och beslöt, att småningom lämna ställningarna. Från stranden norr om begravningsplatsen kunde man bestryka bägge broarna med eld. Eldgivningen var häftig mot försvararna på på berget och en del rödgardister sågs dra sig tillbaka över bron till Germundsön. Klockan åtta på kvällen fick de anfallande trupperna order, att lämna ställningarna och dra sig tillbaka till Holmgård och Grisaby för nattvila. Ekholms kompani hade tappat kontakten med de övriga i den vänstra anfallskedjan och stannade därför under natten i sina ställningar och bevakade broarna över älven. Skottlossningen och artillerielden över broarna fortsatte sporadiskt hela natten.

Vid middagstid följande dag återupptogs anfalllet. Avdelning Hamiltons kompanier hade anlånt under natten och sattes in på den vänstra flygeln. Kompani Ekholm fick på så sätt ansenlig förstärkning innan anfalllet inleddes. Man förfogade nu sammanlagt över sju tunga maskingevär. På högra sidan av vägen avancerade ett förstärkt tyskt kompani. Kompani Lindqvist låg under dagen som reserv bakom linjerna, medan kompani Andersson nu för första gången sattes in i striden på vänstra flanken. Där hade en avdelning rödgardister anfällt Ekholms kompani i ryggen genom,

Den västra bron reparerad.

att närma sig skyttelinjerna norrifrån längs älvens västra strand. Kompaniet var tvunget att dra sig tillbaka från stranden västerut ett stycke för att där gruppera sig i försvar. Efter att ha fått förstärkningar lyckades man driva rödgardisterna tillbaka till Strömfors.

Sedan Ekholms kompani lyckats återta sina positioner vid gravgården fortsattes anfalllet mot brofästet. Mot kvällen började försvararna fly i stora skaror över bron till Germundsön. Stora förluster uppstod på den röda sidan, då det gick att bestryka bron med maskingevärseld från ställningarna vid gravgården. De som anföll mot bron på vägens högra sida kunde tvinga de sista röda på flykt. Bergkullen strax väster om bron stormades fyratiden. På kvällen hade alla röda tvingats lämna västra stranden och lagt sig i försvar på Germundsön.

Dagens strider hade varit häftiga och kostat anfallarna 9 stupade och 20 sårade. De rödas förluster torde ha varit minst 30, vilka kvarblev på västra sidan av älven. Kompani Ekholm med skyddskårister från Borgåtrakten hade, utan avbrott, stridit tappert två hela dagar och en natt. Det tyska befälet gav i sin rapport till divisionsstaben en berömmande rapport om kompaniets prestationer, vilket ledde till att Ekholm senare tilldelades järnkorsen.

Följande natt omgrupperades

trupperna vid Lill-Abborfors. Vid älven kvarlämnades ett tyskt och ett finländskt kompani, medan resten av styrkorna grupperades i ett djupt försvar bakom. Följande dag, den 24 april hölls positionerna på bägge sidorna om älven. De röda använde sitt artilleri mot vägen vid Lill-Abborfors. Det tyska artilleriet sköt mot ställningarna på Abborforsbergen och Germundsön. Ett tyskt kompani under ledning av Roeder sändes till Strömfors för spaning mot Svenskby. Inga tecken på nya anfall norrifrån mot Lill-Abborfors uppdagades. De tyska förlusterna var 2 stupade och 3 sårade.

Under stridernas gång hade det visat sig svårt att ta bron till Germundsön i besittning, ett villkor för att man skulle kunna överskrida älven. Den 24 april beslöt Hamilton, efter konsultation med divisionsstaben, att angreppet skulle inställas och de vunna ställningarna inrättas till försvar. Efter att de röda följande dag sprängde östra ändan av bron till Germundsön blev det uppenbart, att också de avsåg, att lägga sig i försvar och inte försöka återerövra positionerna på västra stranden. (Se Västra bron reparerad efter striderna 1918)

I det nya läget var det uppenbart att hela Hamiltons styrka inte behövdes för att försvara ställningarna i Abborfors. Den 27 april gavs order om,

att den finländska jägarbataljonen, tre tyska kompanier och halva artillerienheten skulle bege sig till Lovisa och vidare mot Lahtis. Den slutliga inringningen av den röda västarmén strax väster om Lahtis hade börjat och trupperna skulle sättas in där. Några kompanier under ledning av kapten Roeder stannade kvar i Abborfors för att bevaka övergången. Efter en vecka med blott sporadisk skottlossning utan egentliga förluster var striderna vid Abborfors slut...

Striderna öster om Abborforsfronten

Generalstaben för den vita östarmén gav den 18 april den slutliga anfallsordern för den s.k. Viborgsoffensiven. Läget vid Abborforsfronten var ännu då lugnt. Tyskarna hade den 10 april drivits tillbaka från Kymmeneborg till Tessjö. De röda kunde under 10 dagar befästa sina ställningar på bägge sidor av älven vid Lill-Abborfors. Men den 23 april, då striden vid Abborfors var som hetast, kunde den tyska översten Ausfeldt meddela generalstaben, att hans avdelning på ca 6000 man, hade lyckats tränga fram genom Karelska näset och avskära järnvägsförbindelsen mellan Viborg och gränsen.

Vid samma tidpunkt hade tre andra anfallskolonner ur den vita östarmén närmast sig Viborg från norr, väster och öster. Efter hårda strider kunde de omringa och inta staden. Natten mot den 29 april gav sig försvararna, ca 5000 man, tillfånga väster om Viborg, vid Naulasaari. De rödas ledare hade flytt med båt till Kronstadt.

För de röda trupperna vid Ali Aaltonens försvarslinje längs Kymmen älv innebar förlusten av Viborg, att reträttvägen österut till gränsen var avskuren. Dessutom fick ledarna för de röda garderna erfara, att den högsta ledningen flytt och lämnat dem i sticket. Vid den tidpunkten hade striderna vid Abborfors redan övergått till ett ställningskrig med temporär skottlossning. Ledarna för de röda vid Abborfors insåg, att den vita armén höll på att skära av alla reträttvägar och började därför sondera möjligheterna till eldupphör och vapenstillstånd.

Sista veckan i april inledde den s.k. Savolaxgruppen under ledning av general Linder sitt anfall söderut med uppgift: "Att inta Kouvola samt därefter framrycka söderut mot Kotka och Fredrikshamn". Tillsammans med avdelningar, som deltagit i inringningen av Viborg, kunde Savolaxgruppens trupper den 3 maj befria Kouvola. Därifrån kunde man ta sig med tåg via Ingerois till Kotka och Fredrikshamn och avvärpa och fångsla de röda trupper som fanns där. Den 4 maj på kvällen hade alla rödgardister tagits till fånga, förutom de, ca 800, som ännu låg i försvarsstrid vid Abborfors.

Striderna vid Abborfors upphör

Den 2 maj inledde de röda i Abborfors, under ledning av Juho Kavén, underhandlingar med tyska konsuln i Kotka om eldupphör och vapenstillstånd. Man nådde följande dag preliminärt avtal om fred, men de röda ville ännu förhandla om freds villkoren med ledningen för de vita styrkorna i Kotka. Den krävde villkorslös kapitulation, varefter de röda motvilligt godkände avtalet man gjort med tyskarna. Enligt det skulle alla rödgardister överlämna sina vapen och sedan frigges, förutom ledarna som skulle fångslas.

Överlämningen av vapnen skulle enligt avtalet inledas den 5 maj kl. 18. Redan mitt på dagen samlades de röda förbanden väster om älven på Abborfors gård kompanivis under ledning av Oskar Vinter. Försedda med vita fanor vandrade kompanierna över broarna till västra sidan av älven, där inalles ca 800 rödgardister avvärpnades och tillfångatogs. Därmed var Frihetskrigets sista strid över.

Genom att de röda vid Abborfors de facto inte gav sig till fånga åt de tyska förbanden, utan åt den vita armén, kom det preliminära avtalet inte att följas, utan alla blev efter avvärpningen tillfångatagna och senare dömda.

Minnesmärken över den sista striden

Vid striderna i Abborfors stupade

Minnesstenen i Abborfors.

enligt olika källor 14-30 rödgardister. Efter striden den 25 april berättar skyddskåristerna i de finländska kompanierna, att ca 30 rödgardister stupat och kvarblivit på västra stranden av älven. Troligen stupade flera rödgardister i försvaret på själva Germundsön och på den östra stranden av älven. Ett gravmonument upprestes på Abborfors'gravgård.

På samma begravningsplats finns gravmonumentet över de 11 tyska soldater, som stupade i striden. Två soldater i den finländska jägarbataljonen stupade. De är begravna i sin hemsocken.

År 2013 restes ett minnesmärke vid den plats där de sista rödgardisterna gav sig till fånga. Det står vid korsningen mellan Elimäsvägen och Savukoskvägen, ca 200 meter från det västra brofästet i Abborfors med texten:

5.5.1918.

Till minne av att striderna under inbördeskriget 1918 slutade

Henrik Sundbäck

Källor:

Finlands Frihetskrig I-VIII. 1922. Kai Donner, Th.Svedlin, Heikki Nurmio. Pellingekåren. 1918. Torsten Helsingius

Frihetskrigarnas gravmärke

en hedersbetygelse till
fosterlandets befriare

**FINLANDS FOLK STÅR I EVIG TACKSAMHETSSKULD TILL DE MÄN
OCH KVINNOR SOM 1918 STRED FÖR VÅR FRIHET OCH MED SIN
KAMP BEFÄSTE FINLANDS SJÄLVSTÄNDIGHET. DET ÄR EN
HEDERSSAK FÖR OSS SOM HAFT FÖRMÅNEN ATT VÄXA UPP I ETT
FRITT FOSTERLAND ATT FÖRSE DERAS GRAVVÅRDAR MED
FRIHETSKRIGARNAS GRAVMÄRKE.**

**Gravstensmärket säljs av Frihetskrigets Traditionsförbund, Koulukatu 16 A,
33200 Tammerfors, tel (03) 223 0845.**

**I Österbotten förmedlas beställningarna av de lokala veteranföreningarna, vilka
även ombesörjer fastsättningen av märkena på gravstenarna.**

Pris 20 € + leveranskostnader

*Veteranens läsare tillönskas
en varm och vacker vår!*